

Motto: "Kdyby zašlo Podskalí, Čechové by plakali.."

František Ferdinand Šamberk ve veselohře Podskalák

1. Úvod

Současná situace na počátku 21. století se vyznačuje vysokou mírou urbanizace a koncentrace obyvatelstva. S tím souvisí absence sociální kontroly, anonymita a osamělost uprostřed velkého množství lidí. Vezmeme-li v této souvislosti v úvahu sílící migraci a globalizační trendy, nabízí se nutně otázka po významu bezprostředního žitého lokálního kulturního a společenského prostoru.

Zygmund Bauman ve své eseji *Lokální řády, globální chaos*¹ rozvíjí myšlenku zmenšující se role prostoru. Přesněji užívá pojmů „znehodnocení místa“ či „degradace lokality“. Ty jsou mimo jiné důsledkem změn v komunikaci, kdy k předávání informací dochází okamžitě elektronickou formou, přičemž společenská výměna, probíhající formou setkávání a rozhovorů má své přirozené meze. Podle Baumana tedy dochází k narůstajícímu se „odchylování“ z místa, které je předzvěstí těžkých časů pro ortodoxní podobu společenství, která se formovala kolem jádra husté sítě častých a trvalých interakcí, jež byla základnou dlouhodobých investic důvěry.

Jak je lokální prostor vnímán samotnými účastníky dění, tedy jeho obyvateli? V jakém rozsahu a intenzitě? Má ještě dnes pro jednotlivce nějaký význam? Je i v praxi velkoměstského života možné zachovat lokální společenství v Baumanem zmiňované „ortodoxní podobě“? Tyto otázky jsou v dnešní době, kdy je (nejen) na obyvatele velkých měst často kladen požadavek mobility, přizpůsobivosti a otevřenosti, nepochybně aktuální a mají svůj společenský význam. Proto jsem se rozhodla věnovat se ve své bakalářské práci právě tématu subjektivního vnímání lokálního vědomí.

Vzhledem k tomu, že po celý svůj život žiji v Praze, rozhodla jsem se zaměřit právě na hlavní město. Mojí snahou bylo najít takovou městskou část, jejíž bohatá historie a kulturní specifičnost poskytnou dostatek prvků, s nimiž se místní obyvatelé mohou i v současnosti identifikovat, atributů, na které mohou být hrdi a o něž se může

opírat jejich vztah k místu bydliště. Jako svůj výzkumný terén jsem zvolila dnešní součást Městské části Prahy 2, zvanou Podskalí, tedy svébytnou část Prahy, která se vždy vyznačovala z celopražského pohledu specifickými charakteristikami.

V knize *Zmizelá Praha* se v závěru kapitoly Václava Vojtíška², věnované Podskalí dočteme následující slova: *"Zašel také pestrý obraz života a ruchu na Vltavě i na březích, spoutaných nyní kamennou hradbou, jméno čtvrti přešlo v prázdný název všední ulice a ještě i to jméno je stále ohroženo a nepochopitelným se už stává jméno Podskalák. Jméno vymřelého lidu prostého, ale dobrého srdce, svérázných mravů, jadrné mluvy,.. Těm, kdož pamatují staré Podskalí, je všeho, co zaniklo, věru líto..."*

Tato slova hovoří o zániku staré vesnice a později neoficiální pražské čtvrti Podskalí, specifické svérázným životním stylem i neohroženou povahou jejich obyvatel. K zániku původního, starého Podskalí docházelo od konce 19. a počátkem 20. století, kdy si nová výstavba vyžádala asanaci původní plavecké osady.

O specifičnosti Podskalí a především jeho obyvatel se dočteme v pracích řady autorů. K povaze Podskalských obyvatel se vyjadřuje například M. Moravcová v kolektivním díle *Stará dělnická Praha* v kapitole *Oděv pražského dělnictva*: "Lidové šviháctví či frajerství bylo celopražskou záležitostí. Nacházelo ovšem odezvu především v nejchudších obvodech Prahy, v Podskalí a na Františku, a stalo se charakteristické pro pražská předměstí. Dodávalo těmto čtvrtím místní kolorit."³

Podskalské plavce předcházela pověst silných a divokých mužů: *„Za starých časů plavili Podskaláci dřevo z horního toku Vltavy až do Prahy; a protože takové putování znamenalo těžkou a namáhavou práci, byli plavci z Podskalí ramenatí a svalnatí jako houžve, kterými svazovali své vory. Uměli se ohánět nejenom v proudech a peřejích mezi záčelivým kamením, ale i při tancovačkách a v podskalských hospodách. .. Historiky o ráznosti a horké krvi podskalských chlapců se pak dlouho vyprávěly po*

---

¹ Bauman, Zygmunt. *Individualizovaná společnost*. Praha: Mladá fronta 2004. s. 48-53.

² Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek Z. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka 2002.

³ *Stará dělnická Praha. Život a kultura pražských dělníků 1848-1939*. Praha: Academia 1981. s.240.

V tomtéž díle se také setkáváme se zmínkou o povaze Podskaláků od autora A. Robka v kapitole *Proces emancipace dělnictva v 1. polovině 19. století*, kde píše: „V lidových písmáckých kronikách se objevují právě Podskaláci, lidé

obou březích Vltavy.“⁴

O Podskalácích a jejich jazyku se zmiňuje také Jan Neruda⁵: *"Jazyk podskalský vyvinul lahodu svou zas za podmínek zcela jiných. Ti, kteří jej mluví, jsou zvyklí mluvit z břehu široké řeky na břeh druhý, při bouři z voru na daleký druhý vor. Zvuk podskalštiny je dutý, táhlý, pohodlný a přitom zpěvavý. Také se v končině té musí pracovat mnoho a namáhavě, v ohradách s těžkým dřívím, na vodě s těžkými vory, v létě na přívoze, v zimě na ledě."*

Podskalí je také častým zdrojem pražských pověstí, podle Václava Cibuly bylo staré Podskalí i jeho nejbližší okolí dokonce „bohaté na strašidla a podivné noční zjevy až přespříliš“⁶. Za všechny podskalské přízraky uveďme například potulného černého psa, páchnoucího sírou, který prokousl hrdlo nejednomu kolemjdoucímu, bílého psa, který každému, kdo Podskalím prochází, skočí na záda a opustí ho až za hranicemi, páchnoucího pohodlného z ulice Na Výtoni, pronásledujícího osamělé ženy, záhadné strašidlo, které škrtilo vojáky na vartě pod Vyšehradem a samozřejmě nelze opomenout příběhy, týkající se podskalského vodníka. Řada vyprávění souvisí s Emauzským klášteřem, ať už se jedná o potulného mnicha s hořícím křížem, Emauzský poklad, zakopaný v zemi, střežený černým psem, bloudícího ducha zvoníka, který odmítl zvonit na uvítanou cizáckým armádám, za což byl vojáky zabit či samotné Emauzské zvony, které dle pověsti zvoní samy od sebe vždy, když české zemi hrozí pohroma. Podskalím prochází také duch rytíře - svůdníka, zabitého sokem v lásce nebo vorař se širočinou v ruce. Podstatná část podskalských pověstí se bezprostředně vztahuje ke konkrétním domům starého Podskalí, tedy k domům, které byly zbourány během asanace Podskalí.

Samostatnou kapitolou by jistě byly pověsti, vztahující se k Vyšehradu, v jehož skalách prý leží poklad kněžny Libuše, která z Vyšehradu vládla s Přemyslem. Na její počest skolil udatný Bivoj holýma rukama kance na Kavčích horách, aby ho kněžně položil k nohám, pod Vyšehradem se kněžna koupala v místě, dodnes zvaném Libušina lázeň, ze skal Vyšehradu prchal před popravou odbojný Horymír z Neumětel na svém koni Šemíkovi. Podobně jako v podzemní síni Blaníku, i ve vyšehradském podzemí prý

---

z Františku a ze Smíchova jako nejuvědomělejší a nejrevolučnější.“ Srv. *Stará dělnická Praha. Život a kultura pražských dělníků 1848-1939*. Praha: Academia 1981. s. 44.

⁴ Cibula, Václav. *Pražské pověsti*. Praha: Orbis, edice Pragensia 1977, s.451.

⁵ Neruda, Jan. *Něco z pražské češtiny. Studie krátké a kratší*. Praha 1894. s.82.

čekají rytíři, aby zasáhli, až bude český národ v ohrožení.

Václav Cibula⁷ poukazuje ve svých *Pražských pověstech* na odlišné sociální rozvrstvení obyvatelstva, které se často projevuje v charakteru pověstí. V případě starého Podskalí je patrný fakt, že se jednalo o pražskou periferii, setkáváme se především s pověstmi z prostředí sociálně slabších vrstev. V nové vrstvě pověstí z Podskalí a Vyšehradu jsou protagonisty dřevaři, plavci, švadleny, vojáci, služky.

Legendou mladšího data vzniku, je vyprávění o „Vyšehradských jezdcích“.⁸ Základ vyprávění je reálný, v padesátých letech v okolí Vyšehradu skutečně řádila skupina mladíků, kteří přepadali a okrádali kolemjdoucí. Proces s nimi u soudu na Karlově náměstí trval 14 dní, za účasti zvědavých zástupců veřejnosti.

Shora uvedené příklady ilustrují specifičnost Podskalí v rámci ostatních pražských městských částí.

---

⁶ Cibula, Václav. *Pražské pověsti*. Praha: Orbis, edice Pragensia 1977, s.459.

⁷ Cibula, Václav. *Pražské pověsti*. Praha: Orbis, edice Pragensia 1977, s.466.

⁸ S touto legendou se setkáváme v pracích různých autorů. Srv. např. Cibula, Václav. *Pražské pověsti*. Praha: Orbis, edice Pragensia 1977, Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*, Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004. Ve svých výpovědích ji zmiňovali také respondenti „starousedlíci“, konkrétně respondentka K, 42 let, v Podskalí žijící od narození, povolání nevedla; respondentka H, 59 let, v Podskalí žijící 33 let, důchodkyně; či respondent G, 62 let, v Podskalí žijící 33 let, rovněž důchodce.

2. Cíl, vzorek, hypotéza, metoda

Výzkumný záměr

Cílem této práce bude charakterizovat vztah obyvatel části hlavního města Prahy zvané Podskalí k tomuto místu a způsob, jímž oni sami nazírají na sledované území, tedy charakterizovat jejich reflexi vztahu k žitému prostoru, zejména v souvislosti s kulturními a společenskými aktivitami.

Podskalí, které jsem si vybrala za předmět svého zájmu v této práci, dnes není samostatnou městskou částí, spadá pod Městskou část Praha 2. V minulosti se však jednalo o území zcela specifické a svébytné, především stylem života, úzce spjatým s blízkou řekou Vltavou. Řeky se týkaly profese, jímž se obyvatelé věnovali, u řeky či na řece trávili také svůj volný čas. Z jisté specifčnosti Podskalí vycházím také při psaní této práce. Mojí snahou bude zjistit, zda se Podskalí a jeho obyvatelům podařilo udržet vzájemné "vřelé vztahy", navázat na někdejší výjimečnost, a to i přes změny, k nimž v dávné i bližší historii města i společnosti docházelo.

Vzorek

Mým původním záměrem bylo zachytit změny ve způsobu vnímání městské části jejími obyvateli prostřednictvím dvou odlišných skupin respondentů. Jednalo se o obyvatele pražského Podskalí, lišící se dobou, po kterou na tomto území bydlí. Konkrétně jsem měla v úmyslu zvolit skupinu respondentů, které lze označit jako "starousedlíky" (lidé, žijící v Podskalí minimálně 20 let) a skupinou "novousedlíků" (pro něž jsem zvolila hranici délky pobytu okolo pěti let). Zde jsem však narazila na problém. Při hledání jednotlivých obyvatel, kteří by vyhovovali uvedeným kriteriím, se ukázalo být problémem získat dostatečný, relevantní počet respondentů, spadajících do skupiny druhé, tedy mezi „novousedlíky“. Když jsem se ptala „starousedlíků“, zda by mi mohli zprostředkovat

kontakt s někým ze svých známých či sousedů, kteří v Podskalí bydlí kratší dobu, dostalo se mi často podobné odpovědi, jakou uvedla respondentka B⁹, žijící v Podskalí celý svůj život: „*Já asi ani nikoho takovýho neznám. Odsud se lidi moc nestěhujou. V domě jich máme pár novejš, ale s těma se sotva vidím.*“ V tomto duchu se vyjádřil také respondent D¹⁰, muž důchodového věku, žijící v Podskalí 35 let: „*Tohle je stará čtvrt', moc novejš mladejš tu nežije, spíš my starý.*“

Vzhledem k této situaci se mi nepodařilo sestavit rovnoměrně početně zastoupené skupiny respondentů. Respondentů „novousedlíků“, s nimiž jsem vedla rozhovory bylo méně. Z celkového počtu 26 respondentů bylo devět „novousedlíků“ oproti 17 „starousedlíků“.

Při výběru respondentů jsem usilovala o genderovou vyváženost¹¹, což se mi z větší míry podařilo. Stejně tak bylo mojí snahou, aby byly v obou skupinách respondentů zastoupeny jak osoby s vysokoškolským vzděláním, tak i středoškoláci či absolventi učebních oborů.¹² Také z hlediska profesního zaměření respondentů je v obou skupinách zastoupena široká škála nejrůznějších profesí.¹³

Respondenty pro rozhovory jsem získávala metodou "sněhové koule". Kontakt na první z nich jsem získala přes své známé a přes kolegy v zaměstnání či na fakultě a následně mi bylo umožněno zkontaktovat i rodinné příslušníky, přátele či sousedy prvních respondentů.

Setkání probíhala jak ve veřejných prostorech /kavárna, kancelář/, tak i u respondentů doma. V naprosté většině jsem se setkala s přátelským přístupem a ochotou. Někteří respondenti byli mým zájmem o Podskalí překvapeni, více z nich se vyjádřilo v podobném smyslu jako respondentka O: „*No já nevím, jestli vám budu něco platná. Já o Podskalí moc nevím, i když tu bydlím už dlouho. Já na historii nikdy moc nebyla.*“¹⁴ Po mém ujištění, že mě zajímá především jejich osobní vztah k Podskalí, byla případná počáteční nedůvěra respondentů ve většině případů překonána a rozhovory tak probíhaly v uvolněné a sdílné atmosféře.

⁹ Respondentka B, 55 let, narozená a celý život žijící v Podskalí, povoláním laborantka.

¹⁰ Respondent D, 62 let, v Podskalí žije 35 let, důchodce.

¹¹ Ve skupině „starousedlíků“ bylo osm mužů a devět žen, mezi „novousedlíky“ šest žen a tři muži.

¹² V obou skupinách byli zastoupeni absolventi učebních oborů, středoškoláci i vysokoškoláci.

¹³ Přesný přehled věkového i profesního zařazení a vzdělanostní struktury respondentů obou skupin je zařazen v příloze této práce. Srv. Příloha č. 1.

Hypotéza

Základem teze, kterou jsem ve své práci chtěla ověřit či vyvrátit, byla následující úvaha:

Udržela se v povědomí dnešních obyvatel Podskalí představa o výjimečnosti a specifičnosti jejich žitého prostoru? Vnímají ho jinak než ostatní části Prahy? Reflektují současní „Podskaláci“ specifický, niterný vztah k místu, kde žijí? Je pravdou, že dnešní velkoměstský životní styl a tempo neumožňuje obyvatelům utvořit si užší vztah ke svému bydlišti? Je pro ně důležité jejich okolí, místo vně domova, který si utvořili ve svém bytě? Vnímají i toto okolí jako součást domova nebo je jim lhostejno, kde se jejich byt nachází? Přispívá delší doba, prožitá na určitém území k utvoření hlubšího vztahu k tomuto místu? Prohlubují ho vzpomínky, zážitky osobní a společenské, přátelé z dětství či mládí, k místu se pojíjí?

Podle etnologů J. Pargače a M. Tomandla¹⁵ je vztah k lokálnímu prostředí determinován právě mírou migrace a formuje se postupně v průběhu života každého jedince. Na teritoriu "vlastní" lokality tráví jedinec část svého volného času a zažívá zde příjemné i traumatizující prožitky, které se hluboko vrývají do jeho psychiky. Uvedení autoři také předpokládají, že "právě vytvoření pozitivního vztahu k vlastnímu mikroprostředí je předobrazem pozitivního vztahu k lokalitě".¹⁶ Z podobného předpokladu jsem vycházela i při psaní této práce, očekávala jsem proto, že mezi pohledem a vztahem starousedlíků a novousedlíků k jejich bydlišti naleznou patrné rozdíly. Tomuto tvrzení by odpovídalo zjištění bližšího vztahu k místu bydliště u lidí, kteří zde prožili delší část svého života a k místu tak získali emocionální, osobní vazbu, danou mimo jiné skutečností, že tito lidé si příslušnou lokalitu v minulosti zvolili za místo svého trvalého bydliště¹⁷ a smířili se i s případnými negativními důsledky svého rozhodnutí.

Naopak u nově příchozích obyvatel jsem předpokládala větší lhostejnost či

---

¹⁴ Respondentka O, věk 46, v Podskalí žije 22 let, povoláním kadeřnice.

¹⁵ Pargač, J.; Tomandl, M. *Žitý prostor a jeho subjektivizace u nositelů lokálního a regionálního vědomí*. Studia ethnographica X. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica 3/1997. Praha: Karolinum 2000.

¹⁶ Pargač, J.; Tomandl, M. *Žitý prostor a jeho subjektivizace u nositelů lokálního a regionálního vědomí*. Studia ethnographica X. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica 3/1997. Praha: Karolinum 2000. s.65.

¹⁷ Či jim jako taková byla určena, v případě, že zde vyrůstali.

neutrálnost a nezávislost na místě jejich bydliště, u některých z nich pravděpodobně danou i pocitem životního "provizoria".

Zajímalo mě také, jestli se u obyvatel Podskalí setkám s tím, co J.Pargač a M.Tomandl označují pojmem "subjektivní kulturní identifikaci" jedince s žitým prostorem, tedy přijetí prostoru za svůj domov a nebo bude převažovat spíše příklad rozpolcenosti ve vztahu k žitému prostoru, tedy situace, kdy se jedinec s prostředím neidentifikuje, nepovažuje ho za "domov", ale pouze za "místo bydliště".

Abych byla schopna alespoň některé z položených otázek zodpovědět, zvolila jsem čtyři základní problémové roviny, ve kterých jsem prostřednictvím řady ukazatelů postavila celý svůj výzkum. Jsou jimi:

- 1.) Sebeidentifikace vlastní osoby coby "Podskaláka", tedy deklarovaná lokální identita obyvatel.
- 2.) Identita žitá - míra aktivní účasti obyvatel na veřejných akcích, občanských aktivitách, pohled obyvatel na tyto akce, přátelské vztahy respondentů v místě bydliště, provázanost osobního životního stylu se sledovaným místem.
- 3.) Osobní požadavky na ideální čtvrť, jejich aplikace na Podskalí, přednosti a nedostatky Podskalí z pohledu jejich obyvatel
- 4.) Podskalí jako domov

K výše uvedeným problémovým okruhům jsem vztahovala jednotlivé konkrétní otázky, pokládané respondentům¹⁸.

---

¹⁸ Seznam otázek je součástí přílohy této práce. Srv. Příloha č.2.

Metoda

Tento etnografický výzkum metodologicky vychází z kulturní a sociální antropologie, konkrétně pak pracuje metodou interpretativní antropologie¹⁹. Mojí snahou bylo zachytit implicitní pravidla chování vybrané skupiny lidí.

Základním pramenem mi byla data, která jsem získala vlastním terénním výzkumem. V rámci tohoto výzkumu jsem za hlavní metody sběru dat zvolila metodu kvalitativního dotazování, přesněji polostrukturovaného rozhovoru a metodu přímého pozorování v případně některých veřejných akcí, konaných na území Podskalí.²⁰ Další informace jsem čerpala z denního tisku, z místních novin²¹. Hodnotným zdrojem informací mi byly také místní spolky, působící v Podskalí a jejich členové²². Podnětná byla také prohlídka Muzea zaniklého Podskalí v budově bývalé podskalské celnice Na Výtoni a studium exponátů zde umístěných. Cenné historické údaje o vývoji Podskalí jsem získávala ze související odborné literatury.

V textech pracuji s autentickými výroky respondentů, které označuji kurzivou. Z etických důvodů neuvádím jména respondentů, abych dodržela závazek anonymity. Respondenty jsem označila podle písmen abecedy od A do Z, přesněji od A do Q v rámci skupiny „starousedlíků“ a od R do Z pro skupinu „novousedlíků“. Pod tímto kódováním uvádím jejich výroky.

Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a zpočátku i posléze přepisovala. Vzhledem k velké časové náročnosti tohoto postupu jsem však zvolila jiný účinný způsob. Při poslechu nahraných rozhovorů jsem si zapisovala poznámky, týkající se klíčových bodů reakcí na jednotlivé dotazy. To mi umožnilo přehledné sledování četnosti výroků, shody či odlišnosti v nich. Na základě srovnávací analýzy jsem provedla závěrečné zpracování podle předem zvolených problémových rovin.

---

¹⁹ Srv.: Hendl, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum 1999 a Durynek, A.; Komárková, R.; Kašparová, E. *Základy sociologického výzkumu*. Praha: Management Press 2001.

²⁰ Jedná se o výroční oslavy vzniku podskalského spolku Vltavan, pořádané v červnu 2006 a o průvod „Karla IV. a jeho družiny“ a s ním spojené oslavy, konané na Vyšehradě v září 2006.

²¹ Jednalo se o deníky MF Dnes, Hospodářské noviny a Noviny Prahy 2.

²² Konkrétně jsem hovořila se zástupci spolků *Vltavan* a *Přátelé starého Podskalí*.

3. Charakteristika a vývoj Podskalí

Vzhledem k tomu, že Podskalí není samostatnou městskou částí, je nejprve zapotřebí toto území přesněji vymezit.²³ Jak zmiňuje Jana Osbornová ve své knize *Pražské Podskalí 20. století*, mezi tím, co bývalo Podskalím v dobách jejího mládí a tím, co je jako Podskalí vnímáno dnes, existuje patrný rozdíl. Je tedy třeba rozlišovat mezi poměrně rozsáhlým Starým Podskalím²⁴, které zaniklo během asanace a jeho částí, tedy Podskalím dnešním. Již zaniklé Podskalí bylo Podskalím severním nebo také "horním". Část, označovaná jako jižní či "dolní"²⁵ Podskalí je územím stále existujícím a tedy právě tím, které je předmětem zájmu této práce.²⁶ Jak uvádí sama Osbornová: "Za našich dob nějaké horní Podskalí již nebylo... Na severu a na východě od našich hranic byla už prostě PRAHA."²⁷

Osada Podskalí vznikla na pásu vltavského břehu pod vyšehradskou skálou. Podle skály také získala svůj název.²⁸ Stáří kostela sv. Kosmy a Damiana svědčí o tom,

---

²³ Vycházela jsem při tom z vymezení oblasti, uvedeného mj. v knize podskalské patriotky Jany Osbornové, srv. Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*, Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004, s. 8 – 9 a z urbanistické monografie architekta Viléma Lorence, monografa Nového Města Pražského, srv. Lorenc, V. *Nové město pražské*. Praha: SNTL, 1973, s. 127 – 131.

²⁴ Dřívější Podskalí bylo oblastí, jejíž hranice lze vymezit Vyšehradskou skálou (nazývanou dříve prostě Skála) a přilehlou železniční tratí u Železničního mostu směrem k potoku Botič u parku Folimanka. Na druhé straně území uzavírala dnešní ulice Na Slupi až ke Karlovu náměstí. Do Podskalí patřila i oblast Albertova, univerzitní Botanická zahrada. Směrem na sever pak Podskalí končilo až u Vojtěžské ulice a ulice Na Zderaze, kde dominovala Břežská skála, která byla odbourána během asanace na konci 19. století a na jejímž místě byly vystavěny nové domy. K části města, vnímané Podskaláky jako jejich území patřilo i nábřeží mezi dnešními mosty Palackého a Jiráskovým, zakončené Šítkovskými mlýny, ve 12. století majetkem vyšehradské kapituly, z nichž dodnes zbyla vodárenská věž z konce 15. století, Mánes.

²⁵ Označení „horní“ a „dolní“ je z hlediska dnešní logiky nesprávné. To, co je u řek blíže pramenům se totiž označuje „horní“ a to, co je dole po proudu, je „dolní“. Důvodem pomýlení je asanace a nová zástavba severního Podskalí, které bylo uměle vyvýšeno a od Karlova náměstí se pozvolna sklání na úroveň nábřeží. Umělé náplavky u řek byly označovány správně podle toku: ta jižní u Vyšehradské skály byla „horní“, ta severní u Palackého mostu „dolní“.

²⁶ Výřezy mapy, označující srovnání Starého Podskalí a stávajícího Podskalí jsou součástí obrazové přílohy této práce, srv. Příloha č.3, Obr. č. 1 a č. 2.

²⁷ J. Osbornová sice není rodilou Podskalačkou, v Podskalí však žije od třetího roku svého věku, v padesátých letech zde vystudovala Přírodovědeckou fakultu UK, kde do roku 1994 také působila jako odborná asistentka. Srv. Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004, s.9.

²⁸ Dodnes nejasnou zůstává odpověď na otázku, pod kterou skálou se kdysi ona osada rozkládala. Obě známé skály, Vyšehradská i Břežská byly pouze začátkem a koncem celého území, skoro kilometr se táhnoucího podél řeky. A sídelní centrum osady nikdy nebylo přímo pod jednou z těchto skal, spíše někde uprostřed mezi oběma skalami. Třetí uváděnou dominantou, která osadu pojmenovala, mohla být Skála, zvaná také Skalka, o níž píše také Lorenc. Srv. Lorenc, V. *Nové město pražské*. Praha: SNTL, 1973, s.130. Poblíž ní stál a dodnes, i když již v barokní podobě, stojí

že nevelká rybářská vesnice Podskalí byla pravděpodobně starší, než bychom se mohli domnívat podle první zmínky v písemných pramenech, pocházejících z roku 1199.

Pravý vltavský břeh pod pražským hradem byl příhodný k osazování díky více okolnostem. Důležitou roli hrálo starobylé tržiště nedaleko podhradského brodu, sdružující kupce z okolí, kteří zásobovali panovnické sídlo. Již do 12. století na značné části vltavského oblouku vznikla řada osad domácích obyvatel i cizinců, které sahaly od Vyšehradu dolů až k Poříčí a místy tvořily i souvislé skupiny. Podskalí bylo drobnou osadou při cestě spojující dvě blízká přemyslovská hradiště. Po roce 1070 začal na Vyšehradě kníže Vratislav budovat kamenný palác a svou moc opřel i o moc duchovní, když založil kapitolu, podřízenou přímo Římu. Ta se tak stala významnou konkurencí kapitule pražské. Vratislav byl po 15 letech svého panování na vyšehradském přemyslovském knížecím stolci korunován císařem Jindřichem IV. na prvního českého krále. Na stejné trase začal o mnoho let později, roku 1380 budovat vlastní hrádek Václav IV., syn Karla IV. Urbanista Lorenc k tomu dodává: "Vynikající poloha na skále nad řekou měla velikou přitažlivost, dominovala pravému břehu Vltavy nad nízkým Podskalím."²⁹ Přímo pod Břežskou skalou, pod Václavovým hrádkem³⁰ byla rozsáhlá zátoka s náplavkou a trhy plaveného dříví. Nedaleko odtud proti proudu³¹ býval hlavní podskalský přívoz, směřující na levý vltavský břeh.

Podskalí se tedy pravděpodobně dostalo mezi statky vyšehradské kapituly. Kromě rybolovu se v této oblasti začalo rozvíjet plavectví a dřevný obchod, který potom dal místu zvláštní ráz i význam. Se vznikajícím stavebním ruchem kolem Pražského hradu totiž bylo nutno dopravovat dříví ze vzdálenějších částí země. Venkované je plavili levnou a pohodlnou vodní cestou³² a zastavovali se v Podskalí. Tam bylo starobylé mýto, které od panovníka získala vyšehradská kapitula a bylo tedy i v jejím zájmu, aby se břehu dostatečně využívalo. Podskalští obyvatelé se snažili těžit ze všech naskytnuvších se výhod, skupovali a znovu prodávali přivezené zboží, ti

---

kostelík, datovaný kolem roku 1178, svým zasvěcením sv. Kosmovi a Damianovi navazující na počátky českého křesťanství.

²⁹ Lorenc, V. Nové město pražské. Praha: SNTL, 1973, s.132.

³⁰ V ústí dnešní Resslovy ulice na Jiráskův most.

³¹ V místech dnešního Palackého mostu.

³² Po Mži a po Vltavě.

podnikavější později sami v lesích kupovali dřevo a plavili ho dolů. Tímto způsobem se postupně zcela zmocnili obchodu se dřevem. Ten měl ve své době velký význam, uvážíme-li vznik prvního města pražského, Starého nebo-li Většího Města³³ a později³⁴ počátek Menšího Města nebo-li Malé Strany. V těchto samosprávných střediscích rostl počet obyvatel a s ním i nová výstavba. Podskalští se této situaci přizpůsobili a libovolně stanovovali cenu dříví. To pochopitelně vyvolalo nesouhlas v nových městech, kde byla potřeba dříví na stavbu, na palivo či na řemeslné práce stále velká. Městské obce vznášely žaloby přímo ke králi. Roku 1316 dosáhli Staroměstští privilegia krále Jana Lucemburského, jímž měla být učiněna přítrž předražování dřeva ze strany Podskalských, a to prostřednictvím vymezení doby a místa prodeje³⁵ či plavby dřeva. V těchto i v dalších listinách z roku 1325 se však nehovoří o vrchnosti Podskalských, Podskalští zde vystupují zcela samostatně.³⁶

Po založení Nového Města Pražského Karlem IV.³⁷ bylo Podskalí zahrnuto do jeho hradeb. Staroměstští se však odmítali vzdát svých práv k Podskalí, došlo proto k dohodě, podle které podléhali Podskalští ve věcech plavecké živnosti a dřevného obchodu úřadům obou měst. To trvalo přibližně do roku 1367, kdy byla obě města císařem Karlem spojena v jeden celek. Jednota však netrvala dlouho, v roce 1377 se obě města opět rozdělila na samosprávná území a Staroměstští tak ztratili svá práva k Podskalí, které od této chvíle podléhalo úřadům novoměstským.

S vybudováním a zalidněním Nového Města pražského Podskalí prospívalo. Ke starým částem Podskalí přibýly četné domy.³⁸ V těchto nových ulicích³⁹ však nebydleli plavci. Domky si kupovali chudší lidé, drvoštěpové, koželuzi a jiní drobní

---

³³ Kolem roku 1232. Srv. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek, V. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka, 2002.

³⁴ Roku 1257. Srv.: Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek, V. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka, 2002.

³⁵ Povolené místo prodeje se nacházelo u kostelíka sv. Jana, č.p. 364-II, kde byl také dřevný trh. Srv.: Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek, V. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka, 2002.

³⁶ Podle Václava Vojtíška mohla být příčinou také dohoda mezi vrchností, vyšehradskou kapitulou a měšťany Starého Města, podle které vykonávali policejní a tržní správu v Podskalí rychtáři a konšelé staroměstští. Tomu by napovídal také fakt, že se podskalští sousedé nazývali „cives“, tedy měšťané. Srv. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek, V. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka, 2002.

³⁷ Roku 1348.

³⁸ Na půdě pod návrším slovanského kláštera na západní straně poté, co představení kláštera půdu rozprodali.

³⁹ Později zčásti opět zabraných na založení klášterní zahrady.

řemeslníci či pomocníci.⁴⁰ Nejvýstavnější byly domy plavecké, soustřeďovaly se v Podskalské ulici, jejíž druhou stranu tvořila prakticky řeka. Počet plaveckých domů nikdy nepřesáhl čtyřicítku.

Začlenění do Nového Města nemělo příliš podstatný vliv na základní tvar půdorysu původní osady, ten přetrval prakticky až do jejího zániku. Byl velmi jednoduchý. Podskalí mělo dvě dlouhé ulice souběžné s řekou⁴¹, tvořené z jedné strany plaveckými domy a na straně pobřežní dřevařskými ohradami, a příčné krátké uličky, které se postupně vyvinuly z pěších cest mezi domy, zahradami a osadami s dřívím. Pouze při Botiči bylo Podskalí rozložené. Přímo zde, na soutoku potoka Botiče s Vltavou, stála celnice Na Výtoni, která spadala pod vyšehradskou kapitolu. V celnici úředníci kapituly vytínali kmeny z vorů, které připlouvaly a brali si je coby mýtné, stejně jako vybírali peněžité poplatky za zboží. Odtud také pochází jméno cla i místa – Výtoň.⁴² Clo bylo zrušeno roku 1828 a dům byl pak prodán soukromému majiteli.

V průběhu 15. století převzala placení cla pod svoji správu novoměstská obec a vybírala je pro své potřeby.⁴³ Později měli Podskalští mezi úředníky Výtoně i své zástupce a dřevný obchod a plavectví se opět rozmáhaly a s ním rostlo i sebevědomí obyvatel Podskalí. Aktivně vystupovali proti spojení Starého a Nového Města, které mělo posílit městský stav v boji se šlechtou. Obávali se, že ve větším celku by jejich doposud významný hlas ztratil svoji váhu.

Již v 15. století byli podskalští plavci a dřevaři sdruženi do vlastního cechu.⁴⁴ Plavení dříví a hlavně obchod se dřevem měly svá pevná pravidla. V čele cechu stáli starší, kteří řídili přijímání nových členů, vedli správu cechovního majetku, měli policejní dozor v Podskalí i na dřevném trhu a rozhodovali spory, měli tedy soudní pravomoc ve věcech pořádkového práva i v nezávažných věcech civilních i trestních. Roku 1582 získal

---

⁴⁰ Bylo ustanoveno pravidlo, že pouze ten, kdo k domu drží také kus břehu se může stát provozovatelem plavecké a dřevařské živnosti.

⁴¹ Pozdější ulice Podskalská a Pod Slovany.

⁴² Do roku 1561, než radnice dům zakoupila, sloužil těmto účelům pronajatý prostor v sousedním domě „U Poltů“.

⁴³ Zatímco dříve šla třetina peněz do obecní pokladny Podskalských. Srv.: Štech, Václav Vilém; Wirth, Zdeněk; Vojtíšek, Václav. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka 2002.

cech dům⁴⁵, který se stal výsadním domem poříčního práva, tedy prakticky radnicí. Byl středem života podskalských plavců, nacházel se zde mimo jiné i šenk a útulek pro plavce.

Trh se dřevem, plavecká živnost i vybírání cla byly upravovány řády, vydávanými novoměstskou obcí. Podskalští však nadále využívali svého postavení výhradního dodavatele dřeva a neustále zdražovali. Proto rostly stížnosti na jejich počínání. Tomu měl zamezit plavební řád⁴⁶, který byl vystřídán patentem Josefa II., jímž byl obchod se dřívím prohlášen za svobodnou živnost a plavení dříví dovoleno každému, kdo to uměl. Podskalští plavci si však i poté udrželi ve své živnosti výsadní postavení.

Značné škody v Podskalí způsobila třicetiletá válka. Některé domy zpustly.⁴⁷ Plaveckých domů bylo zhruba 28. Výstavba nových domů později vyžadovala velké množství dříví. Plavecká živnost i dřevný trh tak byly výnosné. Synové se oddělovali od otců a zakládali si nové živnosti. Plavci a dřevaři bohatli. Za těchto okolností byly plavecké domy vesměs nákladnější, výstavnější.⁴⁸

Obraz Podskalí se po barokní úpravě řady domů v 18. století již téměř nezměnil. Osada byla rozložena na mírně stoupajícím terénu směrem od řeky. Před domy stály v zahrádkách a v ohradách vysoko narovnané zásoby dříví. Za zadním průčelím domů se zahradami byly již jen drobné domky řemeslníků a dělníků. Živo bylo nejen tam, ale i na Vltavě, která byla plná vorů, rybářských lodí i lodí dopravních, vozících hlavně obilí a sůl, posléze skládané do celnice Na Výtoni a do vedlejší budovy královské solnice.

Celnice na Výtoni je dnes jediným dochovaným domem někdejší Podskalské třídy. Jedná se po pozdně gotický dům se srubovým patrem. Celní práva Nového Města

---

⁴⁴ Ten sdružoval vlastníky plaveckých domů, obchodníky, plavce i jejich čeled' – tovaryše, učedníky, pobřežní /pobřežní posluhovali při vytahování dříví na břehy, přivazovali vory a udržovali břehy v pořádku/ a napeněžníky nebo-li šantročníky /ti byli v každém pražském městě, jejich prací prodávat drobné dříví/.

⁴⁵ Dům cechu daroval jeho majitel Jan Nygellus Litomyšlský, jednalo se o dům č.p. 383-II. Srv.: tamtéž.

⁴⁶ Vydáný Rudolfem II. roku 1603. Řád zůstal v platnosti až do roku 1783. Srv.: Lorenc V. *Nové město pražské*. Urbanistická monografie. Praha: SNTL 1973.

⁴⁷ Především ty, které byly obývány chudšími lidmi.

⁴⁸ Velké plavecké domy měly v přízemí i v patře klenuté síně, sloužící nejen coby společné obytné místnosti, ale také jako dílny ke stavění menších lodí nebo řemeslnické výrobě, například šindelů či jiných dřevěných výrobků.

V podkroví byly prostory s vikýři, které poskytovaly útočiště při častých povodních. Srv.: Štech, Václav Vilém; Wirth, Zdeněk; Vojtíšek, Václav. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka 2002.

dodnes nad vchodem připomíná novoměstský znak z r. 1671. V roce 1833 byl dům prodán soukromému majiteli a postupem času zde byl zřízen hostinec "U Koppů". V době zániku starého Podskalí se sice podařilo historickou budovu zachránit, ale po ztrátě přirozeného zázemí hostinec upadal a dům mimo jiné také vlivem zvýšení okolního terénu chátral. Již počátkem 20. století se v této budově uvažovalo o zřízení "Muzea Podskalí". V roce 1939 předalo město bývalou celnici Muzeu hlavního města Prahy. Dnes je celnice nejen domovem Muzea zaniklého Podskalí, vorařství a pražské paroplavby, ale také sídlem spolku Vltavan.

Druhou budovou, která přečkala asanaci a přestavbu Podskalí je někdejší farní kostel svatých Kosmy a Damiána. Dnes, ve své barokní podobě přiléhá k areálu kláštera Emauzy.

Zde je třeba uvést nepříliš známý fakt, že mezi původní starou podskalskou zástavbu patří také blok domů, který zůstal při podskalské asanaci neplánovaně zachován.⁴⁹ Jedná se o bývalý mlýn se starším jádrem a klasicistní fasádou a přilehlé budovy s neorenesančním průčelím, nacházející se u parku Na Výtoni.

Důležitým datem z historie Podskalí je rok 1783, v němž vydal císař Josef II. patent, kterým prohlásil dřevný obchod a plavení dříví svobodnými, všem přístupnými řemesly. Ukázalo se však, že to pro Podskalské nepředstavovalo tak velkou překážku, jak by se dalo čekat. Dřevný obchod i plavecká živnost se zde soustřeďovaly i nadále, především díky zkušenostem, jimiž místní lidé disponovali a také díky výhodné poloze místa. Byl však zrušen pořádek plavců, výsadní poříční právo, radniční dům byl prodán do soukromých rukou. V této době byly také zrušeny podskalské kostely sv. Mikuláše a sv. Vojtěcha.

O rok později císař Josef II. nařídil spojení čtyř měst pražských - Starého, Nového, Menšího a Hradčan. Sídlem ústřední správy městské se stala staroměstská radnice, ke které náleželi také Podskalští. Úředním jazykem byla na staroměstské radnici němčina, která měla být postupně zavedena do škol. Podskalských se však germanizace nedotkla. Podskalí bylo vždy ryze české, mimo jiné odsud vzešla i myšlenka prvního českého bálu roku 1840. Podobně vřelý ohlas zde našly snahy K.H.Borovského o utvoření českého politického programu. Příkladem budiž verše,

---

⁴⁹ www.zastarouprahu.cz/kauzy/podskali/podskali2.htm –datum cit. 15.11.2006

poukazující na výraz smýšlení Podskalských:

*"Ty jonáci z Podskalí,
jaký je to slavný rod,
čilý a zachovalý, bez cizoty a bez mód.."⁵⁰*

Ráz pražského Podskalí nepochybně ovlivňovala také existence Pražské městské věznice, takzvané Fišpanky.⁵¹ Věznice sloužila více účelům. Svůj krátkodobý trest⁵² v ní vykonávali provinilci odsouzení pro různé přestupky (neplatiči nájemného, rybáři – pytláci, voraři, prodávající dřevo mimo místa úředně stanovená apod.), byla také shromaždištěm trestanců, kteří nastupovali nebo končili trest v nedaleké Svatováclavské trestnici⁵³ či zadržených osob, které měly pod policejním dozorem směřovat do domovských obcí⁵⁴. Na Fišpanku byli dále soustředováni zcela nemajetní lidé, nalezcenci starší 16 let, váleční běženci, tuláci, osoby, vyhýbající se práci, neregistrované prostitutky, ale i osoby, které pro tělesnou sešlost nebo nemoc nemohly pracovat. Na rozdíl od Svatováclavské trestnice, kde si svůj trest odpykávali především provinilci odsouzení k těžkému žaláři, Fišpanku obývali lidé, představující pro společnost podstatně menší hrozbu. Ve 30. letech byla Fišpanka zbořena a prostory jejího dvorku byly zarovnaný až do úrovně dnešních ulic.

Zánik starého Podskalí⁵⁵ nezpůsobil zlý úmysl ani žádná katastrofa, jednalo se o v podstatě logický důsledek regulace vltavských břehů. Výstavba bezpečných

---

⁵⁰ Autorem slov byl Josef Bojislav Pichl, jak uvádí Václav Vojtíšek. Srv.: Štech, Václav Vilém; Wirth, Zdeněk; Vojtíšek, Václav. *Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím*. Praha: Paseka 2002. s.138.

⁵¹ Vězení se nacházelo poblíž křižovatky dnešních ulic Pod Slovany a Trojické, v domě č.p. 374-II, v němž firma K.Grubera upravovala velrybí kostice mimo jiné na výztuhy šněrovaček. Přestože původ velrybích kostic měl s rybami málo společného, označovala se základní surovina názvem „fischbein“. Z toho pak zkomolením vzniklo pojmenování Fišpanka, užívané posléze i pro Pražskou městskou věznici, která v ní byla roku 1850 zřízena. Srv.: Kolektiv autorů. *Kniha o Praze 2*. Praha: MILPO 1996. s.28-33.

⁵² Krátkodobý trest stanovený dle Pražského obecního řádu se pohyboval od několika hodin do 14 dnů. Srv.: Kolektiv autorů. *Kniha o Praze 2*. Praha: MILPO 1996. s.28-33.

⁵³ Svatováclavská trestnice stávala poblíž dnešního Karlova náměstí, u kostela sv. Václava na Zderaze. Coby mohutný kolos dominovala od roku 1809 téměř 70 let pravému vltavskému břehu. Srv.: tamtéž.

⁵⁴ Těchto hnanců prošlo pražským městským vězením v rozmezí let 1872 až 1889 ročně až 7 tisíc. Srv.: Kolektiv autorů. *Kniha o Praze 2*. Praha: MILPO 1996. s.28-33.

⁵⁵ Reprodukce fotografií, zachycující staré Podskalí před asanací, jsou součástí obrazové přílohy této práce. Srv. Příloha č. 4, Obr. 1-6.

nábřežních zdí oddělila definitivně bývalou plaveckou osadu od řeky. Následovala demolice původní nízké zástavby a stavba nových vícepodlažních činžovních domů. Nejprve zanikla se stavbou vysoké zdi nesoucí nábřežní komunikaci a Palackého mostu v letech 1876 až 1879 část Podskalí v okolí Moráně a přilehlých nábřeží. Jižní část vznikla později⁵⁶ v souvislosti s proražením Vyšehradské skály tunelem do Podolí. Směrem k vodě bylo vybudováno široké podbřeží a umělé náplavky. Soustavná asanace území pak probíhala v letech 1904 až 1914. Vznikal nový umělý terén. Při velké urbanistické úpravě prostoru pod Emauzy byla roku 1924 zbořena poslední skupina domů na sníženém terénu. V letech 1923 až 1932 proběhla úprava náměstí pod Emauzy.⁵⁷

Vybudováním nábřeží tak zmizela svérázná plavecká a dřevařská podskalská čtvrť. Zmizely původní rozsáhlé hospodářské aktivity, vyžadující říční plavbu a tudíž i kontakt řeky s pobřežím a naopak. Pobřeží celou svou délkou dodnes viditelně vymezuje podskalské území. Začíná u Skály sjezdem z nábřeží a odtud se táhne bezmála celý kilometr po proudu, podchází tři mosty a končí výjezdem u Mánesa.

Katastrofou, která se nevyhnula ani oblasti Podskalí, byla druhá světová válka a s ní i americký nálet na Prahu. Během jediného odpoledne bylo zničeno či poškozeno mnoho budov i na území Podskalí. Až do konce čtyřicátých let se odklízěl prostor pod Emauzy, dodnes místními zvaný "Bouračka" či "Na bouračce", stejně jako trosky Emauz. Část území byla nově zastavěna nebo opravena v průběhu padesátých a šedesátých let, Emauzy dostaly v roce 1969 nové věže⁵⁸. Vnitřní opravy a úpravy chrámu však trvají dodnes. Posledním prázdným místem byl až donedávna prázdný roh u Jiráskova mostu, kde již několik let stojí Tančící dům⁵⁹

Dopravní tepnou Podskalí je nábřeží. Dolní podbřeží mezi mosty Železničním a Palackého bývalo do padesátých let skladovacím místem pro říční písek. Na pískových

---

⁵⁶ V letech 1902 – 1905.

⁵⁷ Autorem vítězného návrhu se stal architekt B. Hübschman.

⁵⁸ Dílo navržené architektem Fr. Černým.

⁵⁹ Navržený architekt Vlado Miluničem a Frankem O.Gehrym.

kopcích a hřbetech se také lidé slunili, jak ve své knize vzpomíná J. Osbornová⁶⁰, hrály si zde děti a hledaly škeble. V sedmdesátých letech se zde již písek neskládal, odkládaly se tu vraky automobilů.

Dnes je vltavská náplavka s kotvícími loděmi a několika restauracemi oblíbeným místem procházek, cyklistických projížděk či běžeckou trasou. Typickou součástí břehu řeky jsou osaměle posedávající rybáři na svých stoličkách, obklopení rybářskými pruty a pozorující hladinu.

---

⁶⁰ Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004.

4. Společenský a kulturní život Podskalí dříve a dnes

4.1 Spolková činnost

*"Ať to v Čechách jak chce chodí, Podskalák,
vlasti své se neodrodí nikterak."⁶¹*

Vltavan Praha

Přestože staré Podskalí již neexistuje, jeho památku dodnes chrání spolek *Vltavan Praha*. S trochou nadsázky tak lze jeho členy označit za legitimní potomky starých Podskaláků.

Spolek byl založen roku 1871 jako jeden z řady vznikajících svépomocných spolků a Dělnických besed poté, co byl v roce 1867 vydán nový shromažďovací a spolčovací zákon. V přípravném výboru pro založení Spolku Vltavan byly kromě většiny obchodníků s dřívím také významné osobnosti - mimo jiné jeden z nejváženějších občanů města Prahy té doby - primátor František Dittrich, zástupci české šlechty z rodů Schwarzenbergů a Lobkowitzů, podnikající v oblasti plavby.⁶²

Podle data vzniku je Vltavan jedním z nejdéle fungujících spolků na území dnešní České republiky. Později na přelomu 19. a 20. století měl po určitou dobu konkurenci v členech *Podskalské obce baráčnické (Baráčníci)*, dnes již neexistujícího spolku.⁶³

---

⁶¹ Heslo na praporu spolku Vltavan, autorem slov je Josef Bojislav Pichl. Prapor je majetkem spolku Vltavan, je uložen v Muzeu zaniklého Podskalí na Výtoni.

⁶² Celkem se jednalo o 83 plavců, obchodníků a rybářů.

⁶³ Baráčnické obce v sobě spojovaly dobročinné a podpůrné účely s cíly zábavními, osvětovými a obecně vlasteneckými. Součástí baráčnických rituálů se stalo rovněž ožívání starých českých zvyků. Vrcholný rozvoj zažily baráčnické obce v letech 1895 a 1896, od roku 1897 se sdružují do žup a do celozemské Veleobce baráčnictva v království Českém, jež se později stala celorepublikovou Veleobcí. Růst nových obcí v pražském policejním rajónu slábl od přelomu století a po roce 1911 zcela ustal na 10 let. Opětného rozkvětu se hnutí dočkalo na přelomu 20. a 30. let 20. století. Existence "I. dobročinné obce Baráčníků na Královském Vyšehradě a Podskalí" je datována 1896 až 1911. Srv.: Lašťovka, M.; Lašťovková, B.; Rataj, J.; Ratajová, J. *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990*. edice Documenta Pragensia monographia. Praha: Scriptorium, 1998.

K samotnému založení podpůrného spolku *Vltavan* došlo 11. června 1871 při první valné hromadě v dnes již zaniklé hospodě "U Hejduků". O původním ryze charitativním účelu spolku vypovídají úvodní slova první spolkové pamětní knihy⁶⁴:

"A tak, jako národ náš z dřímoty se probudil, zabřesкло se i v srdcích synů našeho Podskalí, kteří usilovně pomýšleli na to, aby Vltava proměnila se v otce Vltavana, který by nemocné syny podskalské neopouštěl, zemřelé k poslednímu lůžku doprovázel a zmrzačené hojil, vetché oudy podporoval a tak od nouze pomáhal."

Cílem spolku byla vzájemná podpora plavců, rybářů a pobřežných. Staral se o zraněné, přispíval na pohřby utonulých členů a pomáhal vdovám po plavcích.

Znakem spolku se staly spojené ruce a dvě zkřížená vesla.⁶⁵ Na dobovou politickou atmosféru poukazuje původní oslovení občane, později změněné na bratře, stejně jako stejnokroje, inspirované revolučním francouzským obchodním loďstvem. Jejich součástí je červenobílá pruhovaná košile, přepásaná rudou šerpou a v této podobě je součástí tradic *Vltavanu* dodnes. K tradicím spolku patří i čtyři spolkové prapory, přičemž ten nejstarší z nich je skutečným unikátem. Jmenuje se Ježíš a byl vysvěcen při prvním výročí založení spolku, váží téměř 130 kilogramů.

Když staré Podskalí zmizelo a vorařina přestala živit místní obyvatele, *Vltavan* hledal novou náplň své činnosti a tak po zrušení *Spolku mistrů plavčích a lázeňských*⁶⁶ převzal na sebe úlohu strážit a uchovávat památky na život na Vltavě a voroplavbu, stejně jako tradici "Tryzny za utonulé na českých řekách a tocích", která se pořádala již od roku 1930 v nejbližší dušičkovou neděli a jejíž tradice také trvá dodnes.⁶⁷ Spolek, neodmyslitelně spojený s řekou Vltavou, se rovněž každoročně účastnil tradičního veslařského závodu Primátorky. Podobně aktivní byl i v různých celonárodních kulturních akcích, například při oslavách sta let od narození J.Jungmanna, při pohřbu Fr.Palackého, podporoval sbírky na Národní divadlo apod.

---

⁶⁴ Pamětní kniha spolku *Vltavan* z roku 1871, uložená v Muzeu zaniklého Podskalí.

⁶⁵ Fotografie znaku *Vltavanů*, vytesaného do kamenného pomníku, který se nachází vedle v parku Na Výtoni, je součástí obrazové přílohy této práce. Srv. Příloha č. 5, Obr. 1.

⁶⁶ Přesný název zněl „Odborný spolek plavčích mistrů a lázeňských v ČSR, spolek existoval v letech 1921 až 1953.

⁶⁷ V tento den vyplouvá od Palackého mostu smutečně vyzdobený kolesový parník „Vltava“, členové spolku položí za doprovodu smutečních písní věnec k soše Vltavy na plavební komoře u mostu Legií. V pátek se v kostele Nejsvětější Trojice koná zádušní mše svatá.

Je pozoruhodné, že činnost spolku nebyla, na rozdíl třeba od Sokola⁶⁸, přerušena ani za komunismu, protože v roce 1952 přešel pod národní podnik Československá plavba labsko-oderská, kde fungoval jako zájmový kroužek. Později existoval pod závodem Osobní lodní dopravy v rámci Dopravních podniků hlavního města Prahy.

Po celou tu dobu si spolek udržel všechny své historické zvyky, nadále oslavoval svá jubilea, byť v rámci době poplatných "mírových slavností". V roce 1990 pak spolek naplno obnovil svoji činnost a pokračuje v kulturní a historicko vlastivědné činnosti, mj. v pořádání každoročního plesu či Mikulášských oslav. V knize *Pražské Podskalí 20. století* píše Jana Osbornová, že spolek *Vltavan* byl v padesátých letech rozsáhlou a aktivní složkou: „Jeho veřejná vystoupení obvykle začínala nějakým srazem v parku u Výtoně. Protože v té době se spolu s rodiči vltavanských parád účastnila i školní mládež, vědělo se vždy předem, co se kdy bude dít, a chodívало se tam „na čumendu“.“⁶⁹

Dnes má spolek 101 členů, věkový průměr je téměř šedesát let. Sami Vltavané uznávají, že spolková činnost nemá pro dnešní mladé lidi kouzlo, ale pokračovatelé tradic se prý vždy najdou.

Akce spolku *Vltavan* jsou zčásti veřejné, to se týká především oslav každého pátého výročí vzniku, kdy se členové spolku, oblečení ve spolkových krojích sejdou i s vlastní dechovou kapelou *Vltavanka* a vydají se na pochod Prahou směrem od Výtoně do centra města. Nejinak tomu bylo i v roce 2006, kdy spolek slavil 135 let své existence.⁷⁰ Akce se zúčastnilo přibližně 450 lidí⁷¹. Co se týká věkové struktury účastníků, mohu jen potvrdit slova členů spolku, zmiňující nezájem mladé generace. Uvedený téměř šedesátiletý věkový průměr dnešních členů snižovalo při červnových oslavách jen několik mladších členů jedné z dechových kapel a pár malých dětí, taktéž oblečených v kroji spolku, které se účastnily spolu se svými maminkami, rovněž členkami. Celá akce probíhala velmi poklidně zprvu bez většího zájmu okolí, v uvolněné atmosféře. Naprostá většina, ne-li všichni zúčastnění byli lidé v krojích, patrně tedy členové spolku *Vltavan* či spřátelených Vltavských spolků z Davle, Štěchovic, Řevnic,

---

⁶⁸ Sokol byl založen M. Tyršem a J. Fügnerem v roce 1862. Srv.: Lašťovka, M.; Lašťovková, B.; Rataj, J.; Ratajová, J. *Pražské spolky. Soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990.* edice Documenta Pragensia monographia. Praha: Scriptorium, 1998.

⁶⁹ Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století.* Praha: Schola Ludus – Pragensia 2004, s.69.

⁷⁰ Součástí přílohy této práce je pozvánka na výroční oslavy spolku *Vltavan*, srv. Příloha č.6.

Purkrabce a dalších, případně jejich rodina či přátelé. Z probíhajících živých debat mezi zúčastněnými bylo patrné, že se jednotliví účastníci znají, jednalo se o přátelské setkání s minimální přítomností „nezaangažovaných“ účastníků.

Akce byla zahájena ráno před devátou hodinou slavnostním vztyčením vlajky spolku na stožáru před budovou bývalé podskalské celnice, zprvu za účasti několika desítek osob, oblečených do kroje Vltavanu. Postupně začali v autech přijíždět další lidé v krojích, členové dechových kapel a jiní návštěvníci akce. Scházeli se v budově muzea, v prostorách restaurace a její zahrádky i v přilehlém parku Na Výtoni. Vše probíhalo v klidu, bez zřejmé pevnější organizace. Přibližně kolem jedenácté hodiny se členové jednotlivých spolků (kromě Vltavanu Praha také partnerské spolky Vltavanu z Davle, Řevnic, Štěchovic, Purkrabce a dalších obcí) seřadili do dvojstupu a za doprovodu dechové hudby několika kapel byli oficiálně uvítáni předsedou pražského Vltavanu. Zástupci, držící spolkové prapory si potřásli rukou, mimopražští obdrželi jako dárek tašku s dárkovými předměty se znakem Vltavanu Praha. Poté pokračovala volná zábava, občerstvení v restauraci a prodej upomínkových předmětů. V poledne dorazili na místo policisté s koňmi, aby mohli zajišťovat plynulý průběh průvodu. Ten se vydal na pochod krátce poté. Trasa vedla Podskalskou ulicí na Vyšehradskou třídu ke Karlovu náměstí, kde u Novoměstské radnice někteří z účastníků průvod opustili. Ostatní již neorganizovaně pokračovali směrem k nábřeží, Slovanskému ostrovu a k budově Mánesu, kde byl v prostorách restaurace připraven hudební program až do noci.⁷² Na základě vypočítaných rysů akce lze říci, že splňovala všechny charakteristické znaky slavnosti, tedy rituální jádro, průvod, nabízené pohoštění a volnou zábavu.⁷³

Jistý zájem veřejnosti vzbudila celá akce především ve chvíli, kdy se vydal na cestu prázdnými sobotními ulicemi krojovaný průvod v doprovodu dechové kapely a v čele vyprovázený dvěma policisty na koních, zajišťujícími akci nejen pořádek, ale dodávajíc jí tak i jisté důležitosti. I tak se většina zvědavců účastnila pouze přihlížejíc z oken domů, blíže k centru pak s počtem chodců a turistů zájem rostl.

---

⁷¹ Jedná se o údaje získané na základě vlastního pozorování a údaje uvedené v denním tisku, srv. Kořistová, Lucie. *Spolek, který odolal i komunistům*. Mf DNES, 2006, 12.6., s.D7.

⁷² Fotodokumentace k této akci je součástí obrazové přílohy této práce. Srv.: Příloha č.7. Obr. č. 1 – 10.

Svatobor

Další významnou institucí, která s přestávkami působila v pražském Podskalí, přesněji na přilehlém Vyšehradě a okolí, je spolek *Svatobor*.

Spolek *Svatobor* byl založen ještě dříve než *Vltavan*, a to roku 1862 "ku podpoře spisovatelův českých prostředky peněžními a ku oslavení jejich památky"⁷⁴. Ideou Svatoboru bylo pomáhat českému písemnictví, které bylo nejpodstatnějším prvkem vzniku a rozvoje národního obrození.⁷⁵ František Palacký vyjádřil myšlenku *Svatoboru* heslem *Pomáhej! Osvěcuj! Pamatuj!* V praxi se pomoc týkala chudých spisovatelů a jejich rodin či pozůstalých, spolek se dále zabýval udílením cen, odměn a stipendií⁷⁶. Osvěta spočívala v podpoře vydávání a šíření beletristických, historických i vědeckých děl spisovatelů. Heslo *Pamatuj!* pak značilo výzvu k udržování památky českých osobností, které se zasloužily o obrození národa, ať už v podobě pomníků, pamětních desek či péčí o hmotné památky.⁷⁷ V roce 1970 byl *Svatobor* nucen ukončit svoji činnost, po zrušení nadací a fondů na počátku 50. let a po znehodnocení vkladů měnovou reformou totiž pozbyl veškeré finanční prostředky i budovy, jimiž disponoval, čímž pozvolna začal upadat. Po změně politických poměrů obnovili roku 1990 spolek členové *Klubu Za starou Prahu*. Činnost spolku tak dnes navazuje na všechny tradice Svatoboru předešlé éry. Hlavní změna spočívá ve zvýšení důrazu na osvětovou roli spolku a na práci pro uchování hmotných památek na významné osobnosti české kultury a vědy, přesněji míst jejich posledního odpočinku. Od roku 1997 je tedy *Svatobor* znovu správcem vyšehradského Slavína.

Spolek *Svatobor* dnes čítá kolem 170 členů. Kolektivními členy jsou některé

---

⁷³ Obecnou charakteristiku slavností jsem čerpala z přednášek M.Moravcové *Životní styl města*, pořádaných na FHS UK.

⁷⁴ Srv. www.slavin.cz/svatobor/historie.html. – datum cit. 20.11.2006

⁷⁵ V čele spolku a v jeho výboru působila řada osobností, kromě zakladatele Fr. Palackého také F.L.Rieger, K.J.Erben, V.Náprstek, J.Grégr, J.Hlávka, A.Jirásek a další. Srv. tamtéž.

⁷⁶ Financovaných z příspěvků, darů, odkazů a vzniklých fondů či nadací. Přispívaly nejen různé podniky, města a peněžní ústavy, ale také učitelé, faráři, úředníci, obchodníci, učenci, krajané ze zahraničí. Až do zrušení všech fondů v 50. letech spravoval Svatobor finanční obnos ve výši několika milionů korun, prostřednictvím téměř sta fondů a nadací. Srv.: www.slavin.cz/svatobor/historie.html.

⁷⁷ Z pomníků, jež Svatobor zřídil na svůj náklad, jsou nejvýznamnější pražské pomníky Jos.Jungmanna či K.H.Máchy, spolek se podílel také na postavení pomníků Palackého a Husova, na vykoupení rodného domu J.Husa v Husinci či Fr.Palackého v Hodslavicích. Srv.: www.slavin.cz/svatobor.html. – datum cit. 20.11.2006

spolky a instituce, které s ním spojuje idea udržování a posilování historické paměti⁷⁸.

Svatobor pořádá besedy a pietní shromáždění, tematické vycházky a výlety. Kromě rekonstrukce Slavína pečuje o II. olšanský hřbitov a o 12 hrobů na Vyšehradě. Spolek vydává vlastní periodikum *Zprávy*, informující o aktuálním dění a o své činnosti.⁷⁹

Přátelé starého Podskalí

Významným projevem současných aktivit v rámci Podskalí je existence občanského sdružení *Přátelé starého Podskalí*. Toto sdružení bylo založeno jako účelové sdružení v roce 2001, a to za účelem ochrany Podskalí od nové, z urbanistického hlediska neestetické a proto podle členů sdružení nevhodné zástavby. Podnětem k založení sdružení, čítajícího přibližně 40 členů, byl dodnes trvajícím a aktuálním spor.

Jádro problému spočívá v zamýšlené výstavbě polyfunkčního objektu s nadzemními garážemi na místě podskalské Výtoně, v přímém sousedství podskalské celnice.⁸⁰ Návrh předpokládá, že novostavba se šesti nadzemními podlažními bude sloužit v přízemí jako velkoobchod s občerstvením a ve vyšších patrech jako garáže, kanceláře a byty. Dle vyjádření členky občanského sdružení *Přátelé starého Podskalí*⁸¹ by otevření supermarketu v Podskalí celkem logicky znamenalo krach místních živnostníků, kteří dnes nepochybně přispívají k maloměstskému a osobitému rázu této části Prahy. Další negativum lze vidět v již tak dost problematické možnosti bezplatného parkování automobilů. Lze očekávat, že přítomnost nákupního centra a nových bytových jednotek tuto situaci zhorší. Pravděpodobně nejsilnějším argumentem je podle členů sdružení neestetičnost a vizuální dominance plánovaného objektu ve vztahu ke starší podskalské zástavbě. Do sporu se na podnět občanského sdružení *Přátelé*

---

⁷⁸ Za všechny jmenujme například Společnost Jakuba Jana Ryby v Rožmitále pod Třemšínem, Společnost Aloise Jiráska, Českou rukopisnou společnost v Praze, Pěvecký sbor Svatoobor v Sušici či čestného člena Svatooboru, Zpěvácký spolek Hlahol v Praze. Srv. tamtéž.

⁷⁹ Vydáváno od roku 1994, vychází pět čísel ročně. Srv.: www.slavin.cz/svatobor/historie.html. – datum cit. 21.11.2006

⁸⁰ Konkrétně se jedná o roh ulic Svobodovy a Vyšehradské.

⁸¹ Jméno osoby je ponecháno na její přání v anonymitě.

starého Podskalí zapojil také *Klub za Starou Prahu*. Domácí rada Klubu vydala v roce 2002 k návrhu výstavby stanovisko, v němž podpořila zamítavé rozhodnutí *Odboru památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy*: „*Torzo historické zástavby při nároží Vyšehradské ulice je nejen cenným dokladem části starého Podskalí, ale svým drobným měřítkem spolu s celnicí na Výtoni zjemňuje jižní zakončení hmoty nábrežní podskalské zástavby táhnoucí se od ulice Dřevné k ulici Na Hrobci. Avšak nově navržený polyfunkční objekt jako by byl směrem k nábreží násilným prodloužením této hmoty, která arogantně ovládne prostor zastavěný dosud v drobném měřítku. Je rovněž zcela nevhodné, aby v tak pohledově exponovaném místě stál objekt s architektonickým výrazem garážových stání, který znamená pro jakoukoliv lokalitu v památkové rezervaci zřejmou degradaci.*“⁸² Investor se proti rozhodnutí Odboru památkové péče odvolal.

Občanské sdružení *Přátelé starého Podskalí* tedy již od počátku svého vzniku podniká kroky, vedené snahou zamezit výstavbě popisované polyfunkční budovy. V současné době spor stále trvá, bylo zahájeno územní řízení, členové občanského sdružení podali žádost na účast ve stavebním řízení, v němž by chtěli argumentovat mimo jiné předložením odborné studie s vizualizací zamýšlené stavby, která by jasně prokázala nevhodnost stavby. Záměrem sdružení je také medializace celé kauzy, její zveřejnění prostřednictvím *Novin Prahy 2* či pražských deníků a na to navazující podpisová petice, namířená proti výstavbě polyfunkční budovy na Výtoni.

Členové občanského sdružení *Přátelé starého Podskalí* jsou z velké části zároveň členy dnes již zrušeného *Sdružení přátel školy Vratislavova 13*. Tato podskalská iniciativa usilovala o zachování základní školy ve Vratislavově ulici pod Vyšehradem a souběžně fungujícího dětského centra. Zájmy dětí a rodičů se prosadit nepodařilo a škola byla v roce 2003 zrušena, dětské centrum zaniklo krátce poté.

Další aktivitou členů *Přátel starého Podskalí* byla kandidatura do zastupitelstva ve volbách na podzim roku 2006, vedená snahou lépe prosazovat zájmy Podskalí i celé Prahy 2 a jejích obyvatel. Kandidáti však nezískali potřebný počet hlasů. S kandidaturou souviselo i vydávání nezávislého občasníku *Okno Prahy 2*, jehož obsah se věnoval aktuálním problémům a kauzám na Praze 2, především z oblasti školství, sociálních služeb či politiky. V průběhu 1,5 roku bylo vydáno šest čísel tohoto občasníku v nákladu

---

⁸² www.zastarouprahu.cz/kauzy/podskali/podskali2.htm – datum cit. 25. 11. 2006

25 800 výtisků. List byl hrazen výhradně ze soukromých prostředků a inzerce.⁸³

Uvedené aktivity jsou bezesporu cenným dokladem občanských aktivit obyvatel Podskalí a důkazem toho, že přinejmenším část z nich vnímá místo svého bydliště jako jedinečné a osobně se ve prospěch Podskalí angažuje. Vyjádřeno slovy členky občanského sdružení Přátelé starého Podskalí: „Člověk se přece musí starat. Musí se starat, jak by to tu v okolí jinak vypadalo?“⁸⁴

Na území Podskalí působily v minulosti také další spolky, z nichž však v dnešní době neexistuje žádný. Jednalo se o *Spolek obchodníků s dřívím a podnikatelů voroplavby na Labi, Vltavě a jejich přítocích*, fungující v letech 1891 až 1931; *Národní sdružení odborových organizací – sekce obecních, zemských a státních zaměstnanců v Praze – odbočka v náplavkách hlavního města Prahy*, který existoval mezi lety 1929 až 1935 a *Jednotu československých námořníků a plavců v Praze*, působící od roku 1924 do roku 1930.⁸⁵

---

⁸³ Ukázka titulních stran dvou čísel občasníku *Oko Prahy 2* je součástí přílohy této práce. Srv. Příloha č.8.

⁸⁴ Žena si přála zůstat v anonymitě, proto zde neuvádím její jméno.

4.2 Kulturní aktivity v Podskalí

Pravděpodobně největším a nejnavštěvovanějším kulturním centrem Podskalí bývalo kino Vyšehrad.⁸⁶ Jeho provoz byl zastaven koncem šedesátých let. Ve svých vzpomínkách ho uváděli také někteří z dotazovaných respondentů jako velmi časté místo zábavy a vyžití v dobách svého mládí. Druhým místem, kde se promítaly filmy, bylo kino Emauzy, které stávalo poblíž Slovanského kláštera. Během bombardování za druhé světové války však bylo zničeno.

V Podskalí se nacházelo také Divadlo Na Slupi. Jednalo se o dřevěnou budovu, která stávala naproti lázním. Sloužilo především ochotníkům, kteří o víkendech lákali děti na dětská představení. Jana Osbornová⁸⁷ uvádí, že v tomto divadle hrálo kdysi i Osvobozené divadlo, krátce zde hostovalo i divadlo Semafor.

Pamětníci z řad respondentů⁸⁸, s nimiž jsem vedla rozhovory vzpomínali také na podnik zvaný Šafrbar, který se nacházel naproti kinu Vyšehrad⁸⁹. (*„My jsme se ženou vždycky rádi tancovali a to se tady dalo v Šafrbaru, hrálo se tam na piano a zábava byla až do rána, spousta místních sem chodila tancovat, hodně jsme se mezi sebou znali..“*⁹⁰) Jednalo se o noční kavárnu s hudební produkcí, navštěvovanou podskalskými známými „postavičkami“ – na pianino tu hrávala dáma, přezdívaná „Hraběnka“ nebo korpulentní zpěvačka a pianistka Margit či Margot. Podobného ražení bývala vinárna Fregata, později oblíbené místo oddychu pražských taxikářů, kteří měli poblíž v Trojické ulici své stání a velké garáže. Tančit se chodívalo na Vyšehradskou ulici do pavlačového domu, v němž až do poloviny padesátých let bývala hospoda a tančírna U Němečků. Během komunistického režimu v ní probíhaly schůze a shromáždění různých organizací s pěveckou, hudební, recitační a taneční produkcí žáků základních škol.

Významnou událostí bývala také mikulášská pouť, navazující na tradici

---

⁸⁵ Laštovka, M.; Laštovková, B.; Rataj, T.; Ratajová, J.; Třikač, J. Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990. Praha: Skriptorium, edice Documenta Pragensia Monographia.

⁸⁶ Sídlo v Trojické ulici. Na tomto místě se dnes nachází klub a kabaret.

⁸⁷ Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004. s.58.

⁸⁸ Jednalo se o respondenty generace šedesátníků a starší.

⁸⁹ Dodnes je na tomto místě restaurační zařízení, konkrétně nepřilíš výstavní výčep U Bivoje.

⁹⁰ Respondent D, 62 let, v Podskalí žije 35 let, v důchodu.

Emauzské poutě, která se však slavila na velikonoční pondělí.⁹¹

Mezi společenské události, týkající se Podskalí, patřily známé závody veslic Primátorské osmy čili Primátorky. Konaly se v některou neděli v první polovině června a v Podskalí byl jejich cíl. Na konci minulého století se však cílovištěm stal opačný vltavský břeh u botelu Admirál.

V dnešní době lze z kulturních událostí jmenovat především koncerty, výstavy⁹² a divadelní představení⁹³, konaná na blízkém Vyšehradě. Vyšehrad sice neleží přímo na území Podskalí, tvoří spíše jeho hranici, jak ale vyplynulo z výpovědí dotazovaných, v naprosté většině případů ho vnímají jako součást Podskalí, ba dokonce jeho dominantu. V letním období na Vyšehradě několik let za sebou⁹⁴ proběhly keltské slavnosti, Zajímavou akcí je rovněž zimní uvítání „příjezdu“ sv. Martina na bílém koni nebo v srpnu roku 2006 konaná Letní škola hry na skotské dudy. Tradicí se také stal letní hudební festival *Vyšehraní*, zaměřený především na folkovou hudbu.⁹⁵

V září roku 2006 byl Vyšehrad dokonce poctěn „návštěvou Karla IV. a jeho družiny“, respektive jejich představitelů v historických kostýmech, kteří si místo zvolili za start průvodu, mířícího na Pražský hrad. Historická akce byla divácky atraktivní, navíc se konala za hezkého počasí. Průvod tvořily desítky osob v dobovém oblečení, které se po krátkém představení vydaly na cestu z Vyšehradu, pěšky, na dřevěných vozech či na koních. Akce se vyznačovala uvolněnou atmosférou, mezi zhruba necelou stovkou přihlížejících diváků byla řada maminek s kočárky a rodiny s dětmi. K dispozici bylo také stylové občerstvení či hudební vystoupení středověkých bubeníků.⁹⁶

Přímo v Podskalí probíhají občasné koncerty v kostele v Emauzích, výstavy skalniček v zahradě u Faustova domu a různé výstavy v Botanické zahradě Univerzity

---

⁹¹ O pouti v Emauzích se zmiňuje také A. Robek v kapitole *Proces emancipace dělnictva v 1.pol. 19. stol.*, který uvádí, že podobně jako u vyšehradské pouti na Petra a Pavla se i zde jednalo o slavnost staršího původu, která však největšího rozvoje dosáhla v době rozvoje dělnické třídy, kdy dělnictvo slavnosti ovládlo a vtisklo jim lidový charakter. Srv. Robek, A. *Stará dělnická Praha. Život a kultura pražských dělníků 1848-1939*. Praha: Academia 1981. s.39.

⁹² Výstavy probíhají v Galerii Vyšehrad nad Libušinou Lázní a na Cihelné bráně u Vratislavovy ulice.

⁹³ Představení a koncerty se konají v létě na otevřené Letní scéně, ve Starém purkrabství, někdy také v podzemním sálu Gorlice.

⁹⁴ Přesněji v letech 2004 a 2005.

⁹⁵ Festival *Vyšehraní* probíhá na Vyšehradě od roku 2002.

⁹⁶ Tyto poznatky jsem získala 3. září 2006 na základě vlastního pozorování coby divák celé akce. Fotodokumentace k této akci je součástí obrazové přílohy této práce. Srv. Příloha č. 9. Obr. č. 1-3.

Karlovy či příležitostné výstavy v některé z místních kaváren⁹⁷.

Pořadatelem občasných akcí bývá také některá z podskalských škol.⁹⁸ Aktivně se v tomto směru projevuje základní škola Botičská, při které funguje *Centrum volného času*, které nejen místním žákům nabízí různé sportovní či tvořivé aktivity. Zajímavou akcí, pořádanou základní školou, je například předvánoční jarmark, který se konal v roce 2006 již podruhé. Jeho součástí byly adventní dílny pro děti, jejichž výrobky se následně prodávaly, spolu s výrobky z chráněných dílen pro handicapované děti. Návštěvníkům bylo nabízeno občerstvení, uzeniny, vánoční punč a medovina. Podle odhadu jedné ze zúčastněných osob⁹⁹ bylo na jarmarku zhruba 200 lidí, převážně dětí a jejich rodin. Problémem bylo minimální veřejné povědomí místních o připravovaném jarmarku, dozvěděli se o něm prakticky jen lidé, spojení se základní školou, tedy děti a jejich rodiče. O tomto svědčí i skutečnost, že ze všech osob, s nimiž jsem v rámci svého výzkumu realizovala rozhovory, o jarmarku věděly pouze dvě. Jedna z nich na dotaz po veřejných akcích v Podskalí uvedla: „*No, já jsem se teprve teď dozvěděla, že tu na základce probíhal nějaký jarmark. Říkala mi to kamarádka. To mě překvapilo, protože jsem žádný letáky nebo plakáty neviděla. Já školní nástěnku číst nechodím, děti mám dospělý. Je to škoda, to mohlo bejt hezký.*“¹⁰⁰ Za poněkud nešťastné lze také označit velmi krátké trvání celé akce, neboť ta probíhala pouhý jeden den.

---

⁹⁷ Například v kavárně *CafeTerapie* v ulici Na Výtoni nebo v kavárně v sousedním bloku jsou k prodeji vystavované obrázky a koláže.

⁹⁸ Na území se nachází ZŠ Botičská, gymnázium Botičská, SŠ Potravinářské technologie v Podskalské ulici a také soukromá Vyšší odborná sociálně pedagogická a teologická škola Janík na Vyšehradské ulici.

⁹⁹ Respondentka K, 42 let, od svého narození žije v Podskalí. Profesi neuvedla.

¹⁰⁰ Ž, 55, v Podskalí žije od narození, zaměstnáním laborantka.

4.3 Volný čas

Podskalí poskytovalo dříve a v omezené míře i dnes různá místa a zákoutí pro trávení volného času. Jak uvádí pamětnice Jana Osbornová, podskalské ulice bývaly častým místem dětských her: „Ty (ulice) byly celkem příjemným prostředím v kteroukoli denní a roční dobu. Průchody, průlezy, zákoutí pro schovávandu s pikolou znal každý dokonale a stále jich užíval. Domy i jejich dvory byly běžně otevřené po celý den, hlídány ovšem bdělými domovnicemi a domovníky. .. Speciální hřiště s nějakými atrakcemi na lezení, skákání a houpání nebyla, jen pískoviště pro ty nejmenší. Bylo však hodně parků, zahrad a různých zákoutí, kde bylo možno cvičit jak tělo, tak ducha.“¹⁰¹ Mezi taková místa patřivala a patří ještě dnes park, dříve zvaný U pomníku (Palackého), dnešní Zítkovy sady.¹⁰² Ten je v současnosti sice především místem k venčení pejsků a setkávání jejich majitelů, avšak v létě zde posedávají skupinky mladých lidí a dětí, některé jezdí na kolečkových bruslích nebo si hrají s míčem. Zajímavý byl postřeh jednoho z dotazovaných starousedlíků, který v úvahách nad místy, vhodnými v Podskalí pro veřejné akce podotkl: „*No, ono je to tady malý, tak proto se tu asi nic moc neděje. Kde taky, že jo. Palačák je velkej dost, to jo. No jo, na Palačáku nám tu furt protestujou, občas táhnou ulicema i kolem nás, nám pod oknama.*“¹⁰³ Tuto okolnost, tedy malou rozlohu Podskalí, zmiňovali ostatně dotazovaní častěji, za všechny citujme výrok jednoho z nich: „*Jestli jsou tu v okolí nějaký kulturní nebo sportovní akce? Teda, já nevím, myslím, že moc ne. Ale myslím, že to není problém, Podskalí je přece mrňavý, tak kam by se to tu vešlo. A navíc stačí sednout na tramvaj nebo na metro a člověk je v centru nebo kdekoliv, není problém zajet večer do kina, do divadla a tak.*“¹⁰⁴

Osbornová zmiňuje také parčík Na Hrobci, kde se dodnes nachází (před třemi lety kompletně zrekonstruované) dětské hřiště. Toto místo často uváděli ve svých

---

¹⁰¹ Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004, s.28.

¹⁰² Fotodokumentace k místu je součástí obrazové přílohy této práce. Srv. Příloha č.10, Obr. č. 1-2.

¹⁰³ Respondent G, 62 let, žijící 33 let v Podskalí. Hovoří zde o faktu, že Palackého náměstí se poměrně často stává dějištěm různých protestních akcí a demonstrací různého zaměření. Před nedávnem zde bylo dokonce oficiálně označeno místo před pomníkem Fr. Palackého, které by mělo občanům sloužit podobně jako londýnský Hyde Park, tedy poskytnout jim možnost svobodně vyjádřit na veřejnosti své názory a případně o nich diskutovat s kolemjdoucími lidmi.

¹⁰⁴ Respondentka T, 32 let, v Podskalí žije 7 let, pracuje jako realitní makléřka.

vzpomínkách také moji respondenti, např. respondent R¹⁰⁵: „Hodně jsme chodili na Výtoň, tam za tou celnicí, jak je tam dneska dětský hřiště, tak to byl takovej plácek s píslem, kde jsme si udělali dráhu na petanque a to bylo v létě parádní, hned naproti jsme si došli pro pivo..“ Vzpomínky jiného typu se k místu váží ve výpovědi respondentky H¹⁰⁶: „ S dětma jsme si chodili hrát tam na hřiště, jak je ulice Na Hrobci, já jsem tam vždycky seděla pod stromama na lavičce a koukala na Vltavu nebo si popovídala s jinejma maminama a děti si hrály. Nebo si vedle u starý celnice cvrnkaly kuličky, tam byl mizernej trávník, spíš jen písek, tak na kuličky to bylo pro ně bezvadný.“ V této ukázce se rovněž odráží charakter způsobu navazování většiny přátelských vztahů podskalských starousedlíků, totiž prostřednictvím jejich potomků. Rodiče, obvykle matky dětí, které byly spolužáky nebo se znaly z ulice, z hřiště, se daly snadněji do řeči. Jak vyplynulo z výpovědí, často takové vztahy „rodičů“ přetrvaly i přes dnes již dospělý věk jejich potomků.

Mezi dalšími místy, která respondenti uvedli jako místa, která navštěvovali se svými dětmi se objevil také prostor pod Emauzy, lidově zvaný „Bouračka“ či „Na bouračce“¹⁰⁷, kam chodili hrát fotbal. Dotazovaní často zmiňovali také bruslení na zamrzlém zálivu Vltavy¹⁰⁸ (respondentka K, žijící v Podskalí po celý svůj život, tedy 42 let to popisuje: „Když někdy zamrzne Vltava, jdeme s dětma bruslit k Yacht klubu, směrem na Podolí. Chodí nás tam víc rodin, máme vždycky přinesou termosky s kafem, před Vánocemi cukroví, tam se vždycky sejdem.“¹⁰⁹), lyžování a sáňkování na Vyšehradě nebo výlety na Císařskou louku, kam vedl přes Vltavu přívoz a kde se nacházelo dětské hřiště a byla zde i možnost koupání v řece. Několik respondentů (dnes padesáti a více letí) v dětství rádo chodívalo na vyšehradskou plovárnu, nacházející se u Železničního mostu, místními zvanou Špačkárna podle jména tamního plavčíka, pana Špačka. O tomto, v současnosti již zaniklém místě píše i J.Osbornová¹¹⁰,

¹⁰⁵ Respondent R, 34 let, v Podskalí žije 6,5 roku, povoláním programátor.

¹⁰⁶ Respondentka H, věk 59 let, v Podskalí žije 33 let, povoláním uklízečka.

¹⁰⁷ Jedná se o prostor, dříve zastavěný nízkými budovami, patřícími k Emauzskému klášteru, které však byly během válečného bombardování zničeny. Místo je dodnes prázdné, slouží především jako travnatá plocha pro venčení psů, zčásti také jako placené parkoviště, je často využíván jako zkratka na Palacké náměstí a do Podskalí směrem od Karlova náměstí a Moráně.

¹⁰⁸ Jak si povzdychl jeden z respondentů (respondent G): „My jsme v zimě furt chodili bruslit. To už dneska skoro není možný, jak se řeka reguluje, tak už tak často nezamrzá. Dřív tady bruslil na Vltavě každý.“

¹⁰⁹ Respondentka K, věk 42 let, v Podskalí žije od narození, povolání neuvědla.

¹¹⁰ Osbornová, J. *Pražské Podskalí 20. století*. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004.

kteřá jej popisuje jako vor, rozdělený na mužské a ženské oddělení, s mnoha kabinkami a dvěma bazény s posuvným dřevěným dnem.¹¹¹ Oblíbenou atrakcí bývalo čekání na kolem plující parník, který vytvářel vlny.

Ze sportovních příležitostí lze jmenovat kromě pouličních her, které jsou dnes spíše minulostí, některá sportoviště. Obyvatelům Podskalí je k dispozici tenisový klub, sídlící na rohu ulice Pod Slovany v bývalé Emauzské zahradě, v uzavřeném areálu, kde se kromě tenisových kurtů nachází dětské lékařské středisko a také malý sportovní klub pro ženy se saunou (kteřá je však již několik let mimo provoz). Budova uvnitř malého areálu je obklopena zeleným prostranstvím s venkovním stolem na stolní tenis a dětskými hracími prvky, vše je bohužel v nepřilíš upraveném stavu. Místní místo z větší části popisují jako neatraktivní a špinavý prostor, kde se scházejí narkomani. Z výpovědi ale vyplývá, že tomu tak dříve nebývalo, děti si sem chodily často hrát, místo se objevuje jako někdejší dějiště dětských schůzek a míčových her, sauna kdysi sloužila žákům základní školy Resslerova 10. Liší se uváděná pojmenování tohoto prostoru: „*Chodili jsme hrát tenis „k doktorce“.* Kde to je? Já nevím, jestli se to tam nějak jmenuje, je to tam za zdí pod Emauzama, my jsme tomu vždycky říkali „U doktorky“¹¹² „*Jako malá jsem někdy chodila do školiček hrát ping-pong, i když tam nikdy nebyla síť, jen takovej betonovej stůl a pár houpaček vedle a špinavý pískoviště. Vedle je tam tenisovej klub.*“¹¹³. Dle slov Osbornové bývala „centrem veškerého sportování „spojených obcí“ podskalsko-vyšehradsko-nuselských“ vyšehradská sokolovna, tedy TJ Sokol Vyšehrad, nacházející se na nábřeží pod Vyšehradem. Sokol zde funguje i dnes, soudě dle výpovědi respondentů jeho význam klesl, avšak chodí sem i dnešní děti. („*Sokol je asi trochu zastaralej, ale záleží kdo to vede. Moje dcera tam chodí na tancování, to tam má na starosti mladá holka, těm dětem se věnuje, tak je to baví. Taky jsou tam bojový sporty pro kluky. Mívají tam taky maškarní ples.*“)¹¹⁴

Z hlediska občanské vybavenosti je dnešní Podskalí i přes svoji nevelkou rozlohu

---

¹¹¹ Reprodukce fotografie Vltavského nábřeží s plovárnou je součástí obrazové přílohy této práce. Srv. Příloha č.11.

¹¹² Respondentka I, věk 21 let, v Podskalí žije od svého narození, v současnosti studující.

¹¹³ Respondentka C, věk 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

¹¹⁴ Respondentka K, v Podskalí žije celý svůj život, tedy 42 let, povolání neuvědla.

místem, na němž lze mimo jiné najít několik obchodů s potravinami s víkendovým provozem, drogerii, „večerku“ s delší otevírací dobou, pekárnu, cukrárnu, několik lékáren, květinářství, trafiky, kosmetická a kadeřnická studia, železářství, obchod s chovatelskými potřebami, butiky, mandl, obchody s ovocem a zeleninou, dvě videopůjčovny, obchod s elektronickými součástkami, vetešnictví, prodejnu rybářských potřeb a bazar se sportovními potřebami, několik heren s non-stop provozem. Vedle Vyšehradské ulice¹¹⁵ sídlí pobočka České pošty i služebna Městské policie¹¹⁶, naproti má svoji pracovnu Česká katolická charita.

Faktem, který také zmiňovala naprostá většina respondentů jako specifikum Podskalí, je vysoká koncentrace restaurací, kaváren, hospod. Ve sledované oblasti lze napočítat téměř čtyřicet různých restauračních zařízení, od domácích kaváren¹¹⁷, přes zakouřené hospody IV. cenové kategorie¹¹⁸, všem přístupné restaurace s teplou kuchyní¹¹⁹, studentské hospůdky¹²⁰ až po pizzerie, non-stop herny či asijské restaurace¹²¹. Různé podniky svým názvem také odkazují na plaveckou minulost Podskalí či na české báje a pověsti, spojené s Vyšehradem. Příkladem jsou například názvy *U voraře*, *Fregata*, *U Plavců*, *U zlaté kotvy* nebo *U Libuše*, *U Kroka*, *U Šemíka*, *Pod Slavínem* a další.

Za zmínku stojí také několik úředních budov, spadajících do oblasti Podskalí. Velké prostranství, vzniklé po asanaci Podskalí na počátku dvacátého století obsadily mimo jiné budovy státní administrativy¹²². Své sídlo mají v Podskalí hned tři ministerstva

---

¹¹⁵ Přesněji kolmo na Vyšehradskou ulici, v ulici Na Hrádku.

¹¹⁶ Další služebnu Městské policie lze najít na Vyšehradě.

¹¹⁷ Útulné *Café Fantazie* s křesly a pohovkami v Ladově ulici či *CafeTerapie* v ulici Na Výtoni, nabízející balkánskou studenou kuchyni.

¹¹⁸ Jako například *U Bivoje*, výčep bez kuchyně v Trojické ulici nebo hospoda *U suchý dásně* na rohu ulic Trojické a Na Slupi, oblíbená zejména mladými lidmi.

¹¹⁹ V ulici Na Slupi se nachází modernější restaurace *U voraře*, kvalitní kuchyní vyniká restaurace V Podskalí v Podskalské ulici. Mezi další podobné podniky se řadí například restaurace *U tří božích bojovníků*, *U Kroka* či *U Trajců*, všechny sídlící na Vyšehradské ulici. Oblíbeným je také restaurace v budově Podskalské celnice na Výtoni.

¹²⁰ Mezi podniky, oblíbené mezi mladými lidmi patří například hospoda *U Kalendů*, kdysi proslulá uhlířská hospoda, jedna ze tří tohoto typu v Praze, kde se otvíralo již v 5 hodin ráno. Dnes se jedná o restauraci se standardním provozem, sídlící na Rašínově nábřeží. Podobným podnikem je také *Podskalský sklípek*, nacházející se na téže ulici.

¹²¹ Pizzerie vyšší cenové kategorie lze najít v ulicích Podskalské a Vyšehradské. Herna se nachází například na Rašínově nábřeží či na Vyšehradské ulici. Na téže ulici je také asijská restaurace.

¹²² Stavební úprava středu bývalého Podskalí, komplex budov ministerstev z konce 20. let s pomníkem Fr. Palackého na nynějším Palackého náměstí i s nedávno obnoveným obeliskem pomníku prvního československého odboje u dnešních Zítkových sadů je považována za nejvýznamnější projev novodobého pražského urbanismu z období první republiky. Mezi administrativní budovy vzniklé za první republiky v Podskalí („horním“, tedy zaniklém) se řadí též

– Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví a Ministerstvo spravedlnosti.¹²³ V Podskalské ulici funguje dnes již bývalý Okresní úřad Praha-západ¹²⁴, na Rašínově nábřeží se nachází budova Fondu národního majetku¹²⁵.

---

bývalý penzijní ústav nemocenských pojišťoven na nároží ulic Trojanovy a Ditrichovy. Kdysi zde poblíž pramene Pučky stávaly Svatováclavské lázně, proslavené březnovou schůzí demokratických radikálů a lidu v roce 1848.

¹²³ První sídlí na Palackého náměstí, druhé v ulici Dřevné, třetí obývá komplex budov na Vyšehradské ulici.

¹²⁴ Od roku 2006 v souvislosti se změnami územně-správních celků funguje úřad pod názvem Městský úřad Černošice s rozšířenou pravomocí.

5. Analýza rozhovorů

Při analyzování dat, získaných při rozhovorech s respondenty jsem vycházela ze čtyř základních problémových okruhů, v jejichž rámci jsem vystavěla pokládané otázky.¹²⁶

Jednalo se o tyto okruhy:

- 1) Sebeidentifikace vlastní osoby coby „Podskaláka“, tedy deklarovaná lokální identita obyvatel
- 2) Identita žitá - míra aktivní účasti obyvatel na veřejných akcích, občanských aktivitách, pohled obyvatel na tyto akce, přátelské vztahy respondentů v místě bydliště, provázanost osobního životního stylu se sledovaným místem.
- 3) Osobní požadavky na ideální čtvrť, jejich aplikace na Podskalí, přednosti a nedostatky Podskalí z pohledu jejich obyvatel
- 4) Podskalí jako domov

5.1 Sebeidentifikace Podskaláka

Podskalská specifika

Při charakteristice typických rysů Podskalí se respondenti v naprosté většině shodovali a za prvky, reprezentující v jejich představách Podskalí, označovali nejčastěji řeku Vltavu a její bezprostřední blízkost, dominantu přilehlého Vyšehradu, hospody, kavárny a pozůstatek staré Podskalské zástavby – budovu celnice na Výtoni. Tyto Podskalské atributy byly také z velké části totožné se spontánními reakcemi na pojem „Podskalí“, tedy s odpovědí na první otázku: *Co vás první napadne, když se řekne Podskalí?* Příkladem uveďme: „*Krásné území mezi Vyšehradem a Karlovým náměstím, Emauzy, celnice.*“¹²⁷ „*Napadne mě starý Podskalí, jak je na fotkách v muzeu, taky to muzeum –*

---

¹²⁵ Fond národního majetku byl jako instituce zrušen zákonem z června 2006.

¹²⁶ Srv. Příloha č. 2 Seznam otázek.

¹²⁷ Výpověď respondenta A, 28 let, v Podskalí žije od narození, povoláním ekonom.

celnice, rybáři..¹²⁸ „Podskalí, to je Vyšehrad, řeka, kavárny, procházky, holubi..¹²⁹ „Blízkost řeky a její vůně. Ta spojitost s řekou.“¹³⁰ Místní obyvatelé často uváděli hojný počet restauračních zařízení v Podskalí: „Typický je to tu množství hospod, kavárny a hospody.“¹³¹ Všimli si také faktu, že tyto podniky nejsou určeny kolemjdoucím turistům, jako je tomu v centru, ale scházejí se v nich především místní lidé: „Nejsou to restaurace pro turisty, ale pro lidi, co tam žijou. Je to hezký mít „svoji“ hospodu, kde potkáte kamarády“¹³² Lze říci, že odpovědi podskalských „starousedlíků“ se v těchto bodech nikterak výrazně nelišily od reakcí nově příchozích. Odpovědi zástupců obou skupin ve většině případů odkazovaly na historii Podskalí, na kulturní památky, přítomnost řeky či množství hospod, které utváří atmosféru místa. Ve třech případech reagovali respondenti na pojem „Podskalí“ spontánním odkazem na vlastní domov: „Mně se vybaví prvotně můj byt, domov, pak řeka, Vyšehrad, podskalský hospody.“¹³³ Několik málo respondentů (byli mezi nimi zástupců obou skupin respondentů) nevedlo žádná specifika ani výjimečnosti místa v jeho dnešní podobě. Jak vyplynulo z rozhovorů s nimi, Podskalí vnímají jako území, které oplývá bohatou historií a v minulosti za výjimečné považováno být mohlo: „Kdysi asi jo, ale to už dneska neplatí, je to tu jako jiná část Prahy. Je to tady takový utopený. .. Nic typického mě nenapadá, nic zvláštního.“¹³⁴

V naprosté většině jsou si obyvatelé Podskalí vědomi výhodné polohy místa svého bydliště v rámci Prahy a kombinace dostupnosti centra a klidného místa se zelení, kterou také vyzdvihují jako pozitivum: „Výjimečný je to tu asi blízkostí řeky, jak voní, je tam klid, i když je to skoro v centru.“¹³⁵ V souvislosti s „klidnou lokalitou“ na straně jedné a blízkostí centra Prahy na straně druhé vyzdvihl osmadvacetiletý podskalský rodák i tu skutečnost, že zde žije pohromadě mladá i starší generace a nejedná se o oblast, kde převažují zaměstnanci institucí a úřadů nad místními obyvateli: „Je to tu takový pozapomenutý, bez turistů, nepoznamenaný, za posledních patnáct let se to tu změnilo minimálně, žádný stavební zásahy nebo velký kancelářský prostory,

¹²⁸ Výpověď respondentky T, 32 let, z toho 7 let v Podskalí, realitní makléřka.

¹²⁹ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije od narození, studentka.

¹³⁰ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

¹³¹ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

¹³² Respondent E, 53 let, v Podskalí žije 22 let, podnikatel.

¹³³ Respondentka S, 34 let, v Podskalí žije 6 let, pracuje jako účetní.

¹³⁴ Respondent Q, 56 let, v Podskalí se narodil a žije zde celý život, pracuje ve školství.

¹³⁵ Respondentka C, 25 let, z toho 24 let v Podskalí, studující.

*díky školám to tu žije mladejma a je tu i hodně starejch lidí, prostě to není tak vysídlený jako centrum a přitom to je skoro v centru. Moc se tu o tom neví...*¹³⁶ Podobné zdůrazňování možnosti běžného, obyčejného života se ve výpovědích respondentů objevovalo i v dalších souvislostech.¹³⁷

K pamětihodnostem, které by místní lidé doporučili turistům ke shlédnutí, patří podle všech Vyšehrad a *Muzeum zaniklého Podskalí* v bývalé celnici Na Výtoni. I když u této otázky respondenti často zapochybovali, je-li Podskalí vůbec turisticky atraktivní oblastí. Někteří si nebyli jisti (*„Myslíte, že je tu něco pro turisty? To spíš aby šli do centra. I když zase by tu viděli něco jinýho..“*¹³⁸ *„Tady asi nic pro turisty není. Asi záleží co by ten turista hledal, ale myslím, že po Praze je víc atrakcí jinde.“*¹³⁹). Jiní doporučovali procházku podél řeky na náplavce či *„zajít si na pivo někam do obyčejný hospody“*¹⁴⁰.

Při hledání oblíbených míst podskalských obyvatel byla jasnými favority místa, kam lidé chodí relaxovat: Vltava a procházky po nábřeží, park na Vyšehradě, konkrétní podskalské hospůdky a kavárny. Botanická zahrada. I zde jsem se setkala s poukazováním na malou rozlohu Podskalí. Starší obyvatelé Podskalí u této otázky často zavzpomínali na své dětství a mládí nebo na místa, kam chodili později, když byly jejich vlastní děti malé. Jejich odpovědi navazovaly na jejich vzpomínky a emocionální prožitky. Podobně tomu bylo i u mladších respondentů. Často ale uváděli, že sice mají svá oblíbená místa, ale moc času v Podskalí netráví: *„Já jsem ve svém volnu spíš ve městě. Jako malý jsme tu hodně chodili na procházky a hrát si, ale teď se pohybuju jinde.“*¹⁴¹ Volnočasové aktivity, které mladá generace vyhledává, nelze většinou realizovat v Podskalí. Nicméně, jak vyplynulo z jejich výpovědí, pokud tito mladí založí rodinu a přivedou na svět děti, budou pravděpodobně v místě svého bydliště trávit svůj volný čas intenzivněji. Srovnáme-li v tomto bodě skupinu „starousedlíků“ s „novousedlíky“, lze konstatovat, že i lidé, kteří žijí v Podskalí pouze několik let, si zde

¹³⁶ Respondent A, od narození žije v Podskalí, věk 28 let, ekonom.

¹³⁷ Srv. s výrokem respondenty C, 24 let, v Podskalí žijící od narození, studentky: *„Výjimečný mi připadá to, že tu sice vládne pro mě takovej klid, až trošku maloměstskej ráz, ale zároveň stačí vlézt do metra nebo tramvaje, obojí je tu za rohem, a jste za chvílku v rušným centru nebo na Smíchově na nákupy.“*

¹³⁸ Respondentka O, 46 let, v Podskalí žije 22let, pracuje jako kadeřnice.

¹³⁹ Respondent P, 58 let, 40 let žije v Podskalí, podnikatel.

¹⁴⁰ Respondent V, 31 let, 5 let žije v Podskalí, technik.

¹⁴¹ Respondentka N, 23let, v Podskalí žije po celý svůj život, studentka.

našli svá oblíbená místa, u většiny z nich je patrná snaha se v novém prostředí „zabydlet“, chodí zde na procházky, navštěvují restaurace.

Mezi dotazovanými se nachází několik osob, které mají zkušenost s životem v jiné části Prahy a mají tedy i možnost srovnání se životem v Podskalí. Ve skupině „starousedlíků“ bylo takových osob osm, nezahrnující ty respondenty, kteří strávili v jiné pražské čtvrti první roky svého života, tedy období, které mnoho vzpomínek a tím i prostoru k porovnání neposkytuje. Mezi „novousedlíky“ bylo pět respondentů se zkušeností z jiné části Prahy, ostatní čtyři buď předtím nežili v Praze, nebo místa bydliště střídali častěji během krátké doby, která jim nedovoluje relevantní srovnání. Z těch, kteří srovnávat mohou, se ve prospěch Podskalí /v odpovědi na otázku *Žil/-a byste raději tam či tady?/* jednoznačně vyslovila nadpoloviční část, přesněji pět „starousedlíků“ a dva „novousedlíci“. (*„Já jsem vyrostla ve Vršovicích, tak tam mám vzpomínky z dětství. Ale co žiju tady, už je to dlouho, mám tu svou rodinu a je tu dobrý bydlení. Takže já jsem ráda, že jsem tady.“*¹⁴² *„Já už bych jinde žít nechtěla. Mám tu všechno, co potřebuju, do centra blízko. A zpátky na sídliště bych už nešla. Tady je to hezčí.“*¹⁴³). Častým argumentem těchto respondentů byla dostupnost centra z Podskalí, pohodlnost bydlení v tomto místě, historické prostředí.

Typickým výrokiem druhé skupiny respondentů však bylo *„Všude je něco.“*¹⁴⁴ nebo *„Člověk si zvykne. Když tu máte rodinu...“*¹⁴⁵ nebo-li argumenty jako zvyk, roky, strávené na tomto místě či nechuť ke stěhování kamkoliv. Při srovnání dotazovaní často užívali kontrastu historického Podskalí se sídlištěm, pro většinu z nich představuje sídliště místo bez kouzla a žít by v něm nechtěli. U některých z mladších respondentů obou skupin byla v tomto směru patrná větší míra nezávislosti na místě bydliště a deklarovaná touha poznat jiné oblasti a získat nové zkušenosti, a to nejen v rámci Prahy či České republiky: *„Určitě bych pro zkušenost ráda vyzkoušela žít jinde, třeba i v cizině.“*¹⁴⁶

V otázce, týkající se prestiže Podskalí coby bydliště se reakce dotazovaných

¹⁴² Respondentka O, 46 let, v Podskalí 22 let, kadeřnice.

¹⁴³ Respondentka F, 53 let, 22 let žije v Podskalí, finanční poradkyně.

¹⁴⁴ Respondent L, 73 let, 42 let žije v Podskalí, v důchodu.

¹⁴⁵ Respondent D, 62 let, 35 let v Podskalí, v důchodu.

shodovaly především v nerozhodnosti, jíž byly doprovázeny. Jednoznačný souhlas s tím, že Podskalí patří mezi prestižní pražské adresy vyjádřili respondenti pouze ve čtyřech případech. Ve svých odpovědích dotazovaní vyzdvihovali zejména klid, dobré napojení do centra města. („*Ano, je to dobrá adresa. Velký byty, dostupnost centra, zeleň.*“¹⁴⁷ „*Je to dobrá adresa – blízko do centra, mnoho obchodů a služeb, zeleň*“¹⁴⁸) Až na tyto jasně kladné odpovědi respondenti často váhali, uvažovali, které části Prahy lze považovat za prestižní či prestižnější¹⁴⁹. Ve výsledku byly jejich odpovědi spíše nerozhodné: „*Jo, tak spíš jo, i když to asi není jako Václavák.*“¹⁵⁰ Většina se přikláněla k názoru, že mezi pražskými čtvrtěmi pochopitelně existují prestižnější adresy než jakou představuje Podskalí, ale pro běžný život rodiny s dětmi charakterizovali právě místo svého bydliště jako vhodnější: „*Myslím, že jsou lepší adresy. Starý město, Dejvice, mít vilku na Hanspaulce je prestižnější. Ale to ještě neznamená, že je tam lepší bydlení. Třeba někde u Staroměstského náměstí je to sice hezký, ale s dětma a psem to není moc praktická záležitost. Nakoupit není kde, zaparkovat taky ne, venčit psa na Staromáku taky nebude.*“¹⁵¹ Oceňovali praktickou stránku života v Podskalí i fakt, že se zde téměř nevyskytují luxusní, rezidenční byty a místo si tak zachovává svůj obyčejný ráz. („*Pro mě je to tu prestižnější než třeba Vinohrady. To není zas tak dobrá adresa, je to tam drahý, tady je to lepší. Jo, cizinců tu není tolik. Prostě tu žijou normální lidi.*“¹⁵²) Našlo se však i několik respondentů, kteří Podskalí za nikterak prestižní bydliště neoznačili. Ve dvou případech se jednalo o zástupce „starousedlíků“, jako tomu bylo v případě respondenta, který v Podskalí žije od narození, padesát šest let, který uvedl: „*Je to tu takový utopený, moc prestižní mi to nepřipadá.*“¹⁵³

Podskalský patriotismus

Další dotazy se věnovaly „podskalskému patriotismu“, přesněji mě zajímalo, zda se respondenti cítí být podskalským patriotem/patriotkou a co pro ně tento pojem znamená,

---

¹⁴⁶ Respondentka C, 25 let, z toho 24 let v Podskalí, studentka.

¹⁴⁷ Respondent A, 28 let, v Podskalí žije 23 let, ekonom.

¹⁴⁸ Respondent J, 26 let, v Podskalí žije od narození, manažer.

¹⁴⁹ Zde se nejčastěji objevovaly pražské Vinohrady, Staré město s Malou Stranou, okolí Staroměstského a Václavského náměstí, Dejvice.

¹⁵⁰ Respondent R, 34 let, v Podskalí žije 6,5 roku, pracuje jako programátor.

¹⁵¹ Respondentka U, 56 let, v Podskalí žije po celý svůj život.

¹⁵² Respondentka K, 42 let, v Podskalí žije po celý svůj život.

jak jej sami definují. I u této otázky byly reakce dotazovaných často nerozhodné. I když se k pocitu patriotismu více či méně jednoznačně přihlásila větší část respondentů – „starousedlíků“¹⁵⁴. Nejexpresivněji se k této otázce vyjádřila dvaadvacetiletá podskalská rodačka¹⁵⁵: „*Těžko byste hledali většího lokálního patriota, než jsem já. Já to tu mám nesmírně ráda. Kdybych mohla, pořídila bych si hausbót a jezdila s ním na Vltavě.*“¹⁵⁶ Typická reakce těch, kteří sami sebe označili za podskalské patrioty, se nesla v duchu výroku respondentky F, ženy ve věku 53 let, která žije v Podskalí 22 let: „*Ale jo, mám to tu ráda, jsem na to hrdá.*“¹⁵⁷ Tento výrok také odpovídá definici patriotismu, o které respondenti hovořili. Nejčastěji si pod pojmem „patriotismus“ představovali právě hlubší emocionální vztah k místu bydliště, „*když to místo máte hodně rádi*“¹⁵⁸, „*že to místo mám ráda a není mi lhostejný a taky se zajímám o věci s ním související, o jeho historii.*“¹⁵⁹ Právě historie místa a její znalosti byly dalším často se objevujícím rysem patriotismu, jak jej vnímali dotazovaní: „*Myslím, že to znamená hlavně že o místě něco víte, o jeho minulosti, že vás to zajímá.*“¹⁶⁰ Součástí definice pojmu „patriotismus“ byla také schopnost „*vidět spíš pozitiva místa*“¹⁶¹ a „*před některými problémy jste ochotni přimhouřit oko*“¹⁶². S tímto rysem jsem se setkala u respondentů z obou skupin. Někteří do pojmu zahrnovali i určitou míru angažovanosti ve prospěch místa, zájem o věci veřejné, o komunální politiku, nebo-li také aktivní přístup: „*Nějakej širší zájem o to území. Cejtíš se tam doma, znáš ty lidi kolem, zajímá tě, jestli se tam bude něco stavět, bourat, aniž bys musel bejt třeba aktivní v politice. Záleží ti na tom, aby se tam dobře žilo.*“¹⁶³ Zároveň však sebekriticky konstatovali, že sami zájem o Podskalí projevují spíše pasivně: „*Angažovanost, ta tam asi taková není. Ale nevylučuju to, do budoucna. Je to asi hlavně o tom, kde máte kořeny, kde jste vyrostli, chodili do školy, máte to v paměti a*

---

¹⁵³ Respondent Q, 56 let, v Podskalí žije po celý svůj život.

¹⁵⁴ Celkem tak učinilo 13 respondentů ze skupiny „starousedlíků“. Mezi „novousedlíky“ se pozitivně vyjádřila pouze jedna respondentka.

¹⁵⁵ V tomto smyslu byl její výrok ne zrovna typickým.

¹⁵⁶ Respondentka K, 42 let, v Podskalí žije od narození, profesi neuvědla.

¹⁵⁷ Respondentka F, 53 let, v Podskalí 22 let, finanční poradkyně.

¹⁵⁸ Respondent M, 28, v Podskalí žije od narození, student.

¹⁵⁹ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let.

¹⁶⁰ Respondent J, 26 let, v Podskalí žije od narození, pracuje jako manažer.

¹⁶¹ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije od narození, studující.

¹⁶² Respondent E, 53 let, v Podskalí žije 22 let, podnikatel.

¹⁶³ Respondent A, 28 let, v Podskalí žije od narození, ekonom.

*tak.*¹⁶⁴ Právě dětství, osobní vzpomínky, „kořeny“, byly často uváděnými předpoklady vzniku hlubšího vztahu k místu. Jejich absenci ve vztahu k Podskalí lze označit za příčinu negativních odpovědí, tedy reakcí na dotaz *Řekl/-a byste o sobě, že jste podskalským patriotem/patriotkou?* u naprosté většiny respondentů ze skupiny „novousedlíků“: *„Asi spíš bych to řekla o místě, který víc znám nebo jsem tam vyrostla.*“¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ Respondentka T, 32 let, v Podskalí žije 7 let, pracuje jako realitní makléřka.

¹⁶⁵ Respondentka S, 34 let, v Podskalí žije 6 let, profesí účetní.

5.2 Identita žitá - účast obyvatel na veřejných akcích

Společenské aktivity v Podskalí

Většina Podskalských obyvatel, s nimiž jsem vedla rozhovory, se domnívá, že ve sledované oblasti, tedy ve vlastním relativně nevelkém prostoru Podskalí je velmi malá nabídka kulturních aktivit. Zároveň však tuto situaci z velké části nevnímají jako negativum, sami ji zdůvodňovali malou rozlohou Podskalí. Tuto skutečnost jednoznačně potvrzovaly i odpovědi na přímo položenou otázku „Co Vám chybí v Podskalí?“, kdy se nedostatek kulturních či sportovních aktivit neobjevoval. Zároveň respondenti většinou konstatovali, že výhodná poloha Podskalí a jeho napojení na MHD umožňuje bezproblémovou dostupnost kulturních a sportovních aktivit v centru města a v jiných částech Prahy. („Nevím o tom, že by se tu něco dělo. Spíš nic moc. Ale kde taky, že jo? Navíc myslím, že do kina je to kousek na Smíchov, do divadel taky, výstavy a tak, všechno je v dosahu, tak to nemusí bejt za rohem.“¹⁶⁶ „Myslím, že se tu moc akcí nekoná. Je to tu vlastně malá rozloha, tak to ani nevadí. Když někam chceme s manželem zajít, za chvíli jsme v centru.“¹⁶⁷) Ve třech případech si v této souvislosti respondenti povzdychli, že postrádají zrušené kino Vyšehrad, jehož provoz byl zastaven koncem šedesátých letech dvacátého století: „My jsme se ženou rádi chodívali tam do biografu Vyšehrad, to bejvalo fajn, škoda, že to zaniklo. I když kdo ví, jestli by se to dneska uživilo.“¹⁶⁸ Tito respondenti byli z řad „starousedlíků“, tedy pamětníků zaniklého kina.

Velká část respondentů si ovšem byla vědoma, že v místě působí spolek *Vltavan Praha*, který je občasným pořadatelem veřejných akcí. V tomto bodě se však odpovědi respondentů obou skupin značně lišily. Zatímco ze skupiny „starousedlíků“ zmiňovali aktivity spolku *Vltavan* téměř všichni, mezi „novousedlíky“ o nich věděli a hovořili pouze tři respondenti. Co se týká samotné účasti na akcích *Vltavanu*, téměř nikdo z respondentů se v tomto směru neprojevil aktivně. Výjimku představoval člen spolku¹⁶⁹ a dva respondenti, kteří se přátelí se členy *Vltavanu*. Všichni tři jsou ze skupiny

¹⁶⁶ Respondentka S, 34 let, v Podskalí žije 6 let, účetní.

¹⁶⁷ Respondentka F, 53 let, 22 let v Podskalí, finanční poradkyně.

¹⁶⁸ Respondent G, 62 let, 33 let v Podskalí, v důchodu.

¹⁶⁹ Jednalo se o respondenta G, 62 let, v Podskalí žijícího 33 let, v současnosti v penzi.

„starousedlíků“, v současnosti v penzi. Účast ostatních respondentů na akcích spolku *Vltavan* lze ilustrovat na příkladě oslav 135. výročí vzniku *Vltavanu*, o nichž se jedna z respondentek vyjádřila: „*Já vím, že v létě Vltavan slavil výročí. Byly tam dechovky a kolem celnice postávali ty lidi v pruhozvaných oblecích. .. No, moje účast vypadala asi tak, že mě vzbudili, jak začali hrát, tak jsem se koukala z okna.*“¹⁷⁰

Naprostá většina z respondentů v zásadě označila svoji účast na veřejných akcích, konaných v Podskalí, za náhodnou. („*Nevyhledávám to. Asi kdybych šla kolem, tak se třeba stavím a kouknu. Ale nezjišťuju si, jestli se něco děje, tak možná že jo, jen nemám ty informace.*“¹⁷¹) Zde se dostáváme k samotné informovanosti o případných akcích. Za nejčastější zdroj informací byl respondenty uveden denní tisk, jako například MF Dnes, Lidové noviny, Metro, v kombinaci s *Novinami Prahy 2*¹⁷². Ty znali až na dva respondenty všichni, jichž jsem se ptala. Reakce na tuto tiskovinu byly vesměs pozitivní či neutrální, dotazovaní převážně uváděli, že noviny čtou bez většího zájmu o konkrétní témata. Ti, kteří nečtou celé noviny (nejtypičtější přístup k nim se nesl v duchu výroku: „*Prolistuju je, občas mě něco zaujme.*“¹⁷³), vyhledávají především historické zajímavosti, kulturní program, plány na rekonstrukce a obnovu nebo praktická témata jakým je rozmístění kontejnerů na odpad.

Druhým nejobvyklejším zdrojem informací o dění v místě bydliště jsou ostatní obyvatelé, a to především v případě aktivit, pořádaných Základní školou Botičská, jichž se účastí převážně rodiče s dětmi. Větší část respondentů z obou skupin projevilo teoretický zájem o kulturní dění v Podskalí. Jako důvody, proč tento zájem nerealizují v praxi uváděli své omezené časové možnosti: „*Šla bych na spoustu věcí, ale jsem limitovaná časem. Šla bych na koncert do kostela, na výstavu.*“¹⁷⁴ „*Já ani nemám čas někam chodit. Ve všední dny vůbec, to jsem pořád v práci, domů se dostanu až večer, tak jedině o víkend. Když mám v tejdnu volno, tak zas musím vyřídit jiný věci a taky se konečně vyspím.*“¹⁷⁵

Respondenti z obou skupin často označovali za místo kulturních příležitostí

¹⁷⁰ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije po celý svůj život, studentka.

¹⁷¹ Respondentka U, 56 let, v Podskalí žije 3 roky, úřednice.

¹⁷² Noviny Prahy 2 jsou tiskovinou, která se zaměřuje na dění na území celé Prahy 2, nejedná se tedy o primárně „podskalské“ noviny. Jsou zdarma distribuovány domácnostem i firmám Prahy 2 v nákladu 30 000 kusů.

¹⁷³ Respondent G, 62 let, v Podskalí 33 let, v důchodu.

¹⁷⁴ Respondentka F, 53 let, v Podskalí 22 let, finanční poradkyně.

Vyšehrad, který však nespadá přímo do oblasti Podskalí, místními je tak i přesto vnímán. Velká část dotazovaných nepravidelně navštěvuje letní divadelní představení a koncerty, zde pořádané. Většina respondentů vnímá Vyšehrad nejen jako dominantu Podskalí, jako kulturně-historickou památku, ale také jako příjemný park, který je častým cílem jejich procházek. K Vyšehradu se také váží reakce, týkající se sportovního vyžití obyvatel Podskalí v místě jejich bydliště. Vyšehradský park totiž několik z respondentů uvedlo jako místo, kam chodí běhat nebo kde jejich děti v mladším věku bobovaly. Někteří z řad „starousedlíků“, kteří v Podskalí prožili své dětství, na Vyšehradě také lyžovali či na zdejších kurtech hráli tenis. Nevelké nabídky sportovních příležitostí v Podskalí¹⁷⁶ využívá v současnosti minimum respondentů, několik jich hovořilo o sportovních setkáních, iniciovaných místními obyvateli, tedy o spontánních, neoficiálních aktivitách. Dva respondenti si chodí s přáteli jednou týdně hrát basketbal do pronajaté tělocvičny v budově střední školy v Podskalské ulici, jedna žena vzpomínala, že v dobách, kdy její dcera navštěvovala základní školu Botičská, jedna z maminek organizovala v místní tělocvičně cvičení¹⁷⁷, další respondent s přáteli hrával na místě dnešního dětského hřiště na Výtoni v písku petangue¹⁷⁸. Většina sportujících respondentů, kteří se věnují sportu, tak činí organizovaně v klubech a tělocvičnách mimo Podskalí. Místních sportovišť využívali především ve svém dětství (to se týká respondentů ze skupiny „starousedlíků“), v dnešní době je navštěvují hlavně jejich děti.

Při zjišťování podoby veřejné kulturní či sportovní akce v Podskalí, které by se místní obyvatelé rádi zúčastnili, jsem se v nejvíce případech setkala s akcí historického rázu, konkrétně respondenti hovořili o vánočních a velikonočních trzích s ukázkami starých řemesel, ochutnávkou pokrmů a prodejem ručních výrobků. Nikdo z dotazovaných nezmiňoval větší akci komerčního typu, více respondentů se naopak proti takové veřejné produkci výslovně ohradilo: *„Bylo by tu hezký něco spojeného s tradicemi Podskalí, s historií, trhy a podobně. Určitě ne žádné koncerty Super Star nebo politický agitace, co bývají u nákupních center.“*¹⁷⁹ Tento názor se objevoval u

---

¹⁷⁵ Respondentka B, 55 let, v Podskalí žije od narození, laborantka.

¹⁷⁶ Jedná se především o tenisové kluby Pod Slovany a na Vyšehradě, dvě fitcentra s posilovnou, saunou a různými druhy cvičení a TJ Sokol Vyšehrad.

¹⁷⁷ Dle odhadu respondentky to bylo přibližně před dvanácti lety.

¹⁷⁸ Jednalo se o respondenta R, 34 let, v Podskalí žije 6,5 roku, pracuje jako programátor.

¹⁷⁹ Respondent E, 53 let, v Podskalí žije 22 let, podnikatel v telekomunikacích.

respondentů obou skupin napříč věkovými kategoriemi. Rovněž v obou skupinách se našlo několik jednotlivců, kteří se se zájmem vyjádřili o případných akcích charitativního typu, zaměřených na obnovu historických objektů, místních škol či úklidu Podskalí: „Něco určeného pro široké spektrum věku, ne zaměřené na jednu skupinu, charitativní nebo zaměřená na obnovu nebo pomoc místní památce, taky pracovní „Akce Z“. Když je to pro dobrou věc a člověk jde do toho s kamarádama, je to i zábava.“¹⁸⁰ „Něco pro zlepšení života ve čtvrti primárně. Kdybych měla děti, tak bych se účastnila třeba školních akcí, podpořit děti.“¹⁸¹ U několika respondentů se také objevila představa aktivit, spojených s Vltavou: „Líbilo by se mi něco s loděma, to bych se šel podívat. Parníky, historický lodě nebo třeba voraři, jak to bývalo.“¹⁸² „Třeba jak je naproti na Smíchově ta plovárna na nábřeží, to je dobrý. Pláž s pískem, myslím, že tam chystají i plovoucí bazén, to se mi fakt líbí, to bych bral i tady.“¹⁸³ Dalšími zmiňovanými rysy žádoucí akce bylo zaměření na vzdělávání, sportovní turnaj v běhu nebo petanque, akce pro děti.

Volnočasovou aktivitu, jíž se podskalští obyvatelé věnují na území svého bydliště nikoliv teoreticky, ale opravdu reálně a pravidelně, představují především návštěvy restaurací, hospod a kaváren. Téměř každý z dotazovaných navštěvuje některé z místních restauračních zařízení alespoň jednou měsíčně, řada z nich pak častěji. Nejčastěji zmiňovanými byly podniky *Suchá dáseň*, *U Kalendů*, *Podskalský sklípek* (především mezi respondenty ve věku 20-30 let, tyto podniky jsou dle výpovědi oblíbené hlavně mezi studenty), *U pěti králů*, *U Libuše*, *U Bivoje* (tyto podniky zmiňovali především muži starší padesáti let) nebo *Café Fantazie*, *CafeTerapie* či restaurace v *Podskalské celnici* (napříč věkovými kategoriemi). Velká část návštěvníků se tímto způsobem schází s přáteli či s rodinou přibližně jednou týdně. Ti z respondentů, kteří podniky navštěvují častěji, hovořili o pravidelném setkávání s více či méně ustálenou skupinou lidí, z nichž část rovněž bydlí v Podskalí nebo jeho blízkém okolí. („*Já chodím na malý K Bivojovi, jsme tam taková parta dědků. A oni tam mají pivečko za dvanáct*

---

¹⁸⁰ Respondent J, 26 let, v Podskalí žije po celý svůj život, manažer.

¹⁸¹ Respondentka T, 32 let, v Podskalí žije 7 let, realitní makléřka.

¹⁸² Respondent P, 58 let, v Podskalí žije 40 let, podnikatel ve stavebnictví.

¹⁸³ Respondent J, 26 let, v Podskalí žije po celý svůj život, manažer.

korun, tak si jich pár dám, zjistím, co novýho a jdu domů.“¹⁸⁴ „Chodím do školy v Podskalský týden co týden hrát basketbal, už 15 let a pak vždycky jdeme se spoluhráči na pivo.“¹⁸⁵) Tři respondenti z řad „novousedlíků“ a dva ze skupiny „starousedlíků“ uvedli, že do podniků v Podskalí chodí výjimečně, ve většině případů se však jednalo o jedince, kteří dle svých slov restaurační podniky obecně navštěvují málokdy, když už, tak ne za účelem setkání s přáteli. („Já do hospod nechodím, nikdy mě to nebavilo. Zajdeme třeba s rodinou na jídlo, to jo. Ale s kamarádama se vídám na chatě, posedíme na zahradě, grilujeme, tak nikam chodit nemusíme.“¹⁸⁶ „Ne, já moc nikam nechodím, spíš jsem doma nebo přijede dcera na návštěvu a to pak něco upeču, uděláme si kafčo, ale nikam nejdeme, to ne. Dřív jsme s manželem občas zašli, ale to víte, zdraví už moc neslouží a muž mi umřel.“¹⁸⁷) Výjimkou byla šestadvacetiletá respondentka¹⁸⁸, která se vyjádřila, že v Podskalí restaurace nenavštěvuje, protože má své oblíbené podniky jinde. Jedná se o ženu ze skupiny „novousedlíků“, která žije ve sledované oblasti nejkratší dobu z respondentů „novousedlíků“, přistěhovala se sem před třemi lety.

Lokální sousedské a přátelské vazby

Téměř každý z dotazovaných, kteří v Podskalí prožili své dětství, zde i v současné době má přátele, především z řad bývalých spolužáků, sousedů a těch, s nimiž vyrůstali. Přestože respondenti uváděli, že kamarádi z dětství se z části odstěhovali a s některými z nich vztahy přirozeně ochably („Občas potkám někoho s kým jsem chodil na základku, pár jich tu ještě bydlí. Ale s těma si už nemám moc co říct. Chodil jsem tu i na gympl, s těma lidma jsme spíš v kontaktu.“¹⁸⁹), většina z nich se s těmito lidmi stále stýká. To se týkalo mladší i starší generace. V případě věkově starších respondentů „starousedlíků“ docházelo k navazování přátelských vztahů s ostatními podskalskými obyvateli především prostřednictvím jejich dětí u příležitosti rodičovských schůzek a různých školních akcí. Obvyklé jsou také přátelské vazby s dlouholetými sousedy z domu.

¹⁸⁴ Respondent D, 62 let, v Podskalí žije 35 let, v důchodu.

¹⁸⁵ Respondent E, 53 let, v Podskalí žije 22 let, podnikatel.

¹⁸⁶ Respondent Q, 56 let, v Podskalí žije od narození, pracuje ve školství.

¹⁸⁷ Respondentka L, 73 let, v Podskalí žije 42 let, v důchodu.

¹⁸⁸ Jednalo se o respondentku Z.

¹⁸⁹ Respondent M, 28 let, v Podskalí žije od narození, student.

Poněkud formálnější, méně intimní, i když stále přátelské jsou vztahy, navázané s lidmi „z ulice“, tedy s těmi, s nimiž se respondenti setkávají při nákupech v místních obchodech, při venčení psů a podobně. Dobré sousedské vztahy jsou dle výpovědí více či méně důležité pro všechny respondenty. Důvody uváděli nejčastěji praktické: „*Určitě je to lepší, kdyby se třeba něco dělo, z bezpečnostních důvodů.*“¹⁹⁰ „*Kdybych potřebovala v nouzi pomoc.*“¹⁹¹ Velmi častou byla také prozaická odpověď typu: „*Je to rozhodně příjemnější než s někým bojovat.*“¹⁹² nebo „*Pro klid a pohodu v životě.*“¹⁹³ Mladší respondenti obou skupin přisuzovali sousedským vztahům o něco menší význam, obvykle se vyjadřovali ve smyslu výroku: „*Ano, jsou důležitý, ale nijak zásadně. Vážím si jich díky špatným zkušenostem, o kterých jsem slyšel.*“¹⁹⁴ Výjimku mezi respondenty představuje mladá žena, žijící v Podskalí po dobu osmi let: „*Nijak zvlášť mi na tom nezáleží. U nás v domě bydlej spíš starší lidi, ani je neznám. Asi kdybych měla doma nějaký problém, spíš bych zavolala přítele, než že bych šla zvonit na sousedy.*“¹⁹⁵ Tento výrok koresponduje s reakcemi skupiny „novousedlíků“ na dotaz, *zda by se na své sousedy obrátili v situaci, kdy by jim například došla doma sůl či jim chybělo nějaké náradí*. Zde se výrazně liší četnost kladných odpovědí u obou skupin. Zatímco respondenti „starousedlíci“ se častěji vyjádřili kladně než záporně, mezi „novousedlíky“ se našly pouze dvě osoby, které by v takové situaci zašli za někým z domu. Respektive „novousedlíci“ by o tento typ pomoci většinou nepožádali, zatímco „starousedlíci“ by ve většině případů v takové situaci za někým ze sousedů zašli, přičemž by o drobnou výpomoc požádali pouze některé ze sousedů, obvykle ty, s nimiž se přátelí nebo s nimiž alespoň udržují zdvořilostní vztahy (projevující se například konverzací při náhodném setkání). Nejčastější komentáře těch respondentů, kteří by pomoci sousedů nevyužili, se týkaly zpochybňování takové situace: „*To se mi asi nemůže stát. Většinou mi nic dojít nemůže, když potřebuju, dojdu si do večerky. Nebo bych vařila něco jinýho. A náradí moc nepotřebuju, to základní taky mám.*“¹⁹⁶ „*Neumím si představit, že by mi došly nějaký základní potraviny, sůl a tak. No a bez ní bych to vydržela, než bych si jí koupila,*

¹⁹⁰ Respondentka O, 42 let, v Podskalí žije 22 let, kadeřnice.

¹⁹¹ Respondentka H, 59 let, v Podskalí žije 33 let, uklízečka.

¹⁹² Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

¹⁹³ Respondent W, 42 let, v Podskalí žije 9 let, hasič.

¹⁹⁴ Respondent J, 26 let, v Podskalí žije od narození, manažer.

¹⁹⁵ Respondentka X, 29 let, v Podskalí žije 8 let, servírka.

ne?¹⁹⁷ Tyto výroky dokládají, že vztahy řady respondentů s jejich sousedy jsou spíše formálního a povrchního než intimnějšího přátelského charakteru. Konečně sami respondenti je z velké části neoznačovali za bližší. Popisovali je většinou takto: *„Pozdravíme se, prohodíme pár slov. Bydlíme tu už dlouho, takže je znám jménem, alespoň ty, co tu bydlej taky dýl, o většině z nich něco vím, o rodině, dětech a podobně. Někdy si na schodech popovídáme, to je příjemný. Samozřejmě jsou tu i trochu divnější, méně sympatičtí jedinci, s těma se zdravíme, maximálně se zmíníme o počasí.“*¹⁹⁸ *„Nenavštěvujeme se, to ne. Ale mluvíme spolu, když se potkáme, zdravíme se, usmějeme se na sebe, podrbeme si pejsky, ale na návštěvu nechodíme, to ne.“*¹⁹⁹ Na druhou stranu vedle formálnějších a spíše zdvořilostních vztahů mezi sousedy vypovídali respondenti i o sousedských vztazích bližšího přátelského charakteru. Příkladem budiž jednadvacetiletá respondentka, která uvedla: *„Jo, mám v domě kamarádku, se kterou se známe od malička, tak tam chodíme s našima občas něco slavit nebo večer posedět a já k ní zajdu normálně pokecat nebo ona k nám.“*²⁰⁰ *„Jasně, naproti mně v ulici bydlí kamarádku, známe se už dlouho z gymnázia, tak občas zaskočíme s rodinama na kafe.“*²⁰¹ *„Se sousedkou chodíme na kafičko, vždycky se staví na kus řeči nebo když jdu něco koupit, tak se zeptám, jestli taky něco nepotřebuje, ona bydlí sama.“*²⁰² V některých případech se sousedé navštěvují i u příležitosti výročních svátků, během Vánoc, Velikonoc, přejí si k Novému roku a podobně. Z generačního hlediska lze říci, že mladší a bezdětní lidé (přibližně ve věku 20-40 let) své sousedy navštěvují méně často, kdežto respondenti starší 40 let uváděli četnost návštěv sousedů vyšší. Návštěvy se dle jejich výpovědí vyznačují neformálním charakterem, nevnímají je jako povinnost, ale jako příjemné, přátelské setkání. Tato situace, tedy setkávání se u příležitosti oslav svátků nebo i bez konkrétního účelu je obvyklá spíše pro život na venkově, který se vyznačuje menší anonymitou a bližšími sousedskými vztahy. Konečně sami respondenti uváděli mezi přednostmi života v Podskalí právě nižší míru

---

¹⁹⁶ Respondentka T, 32 let, v Podskalí žije 7 let, realitní makléřka.

¹⁹⁷ Respondentka Z, 26 let, v Podskalí žije 3 roky, prodavačka.

¹⁹⁸ Respondentka F, 53 let, v Podskalí žije 22 let, finanční poradkyně.

¹⁹⁹ Respondentka Y, 33 let, v Podskalí žije 13 let, asistentka.

²⁰⁰ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije od narození, studentka.

²⁰¹ Respondentka K, 42 let, v Podskalí žije od narození, povolání nevedla.

²⁰² Respondentka H, 59 let, v Podskalí žije 33 let, uklízečka.

anonymity a maloměstský ráz čtvrti.²⁰³

S formálními návštěvami, které by zúčastnění vnímali jako nutnost, povinnost, jsem se nesešla v žádném z případů.

---

²⁰³ Srv. s analýzou respondenty uváděných předností a nedostatků života v Podskalí, s. 54.

5.3 Přednosti a nedostatky Podskalí

Třetí skupina otázek směřovala k míře komfortu/diskomfortu, který pociťují respondenti v místě svého bydliště, v Podskalí. Charakteristika „příjemného bydliště“ se v podání dotazovaných obvykle týkala přítomnosti zeleně v okolí, blízké dostupnosti centra, dostatečné nabídky obchodů. Z pohledu těchto požadavků považuje drtivá většina respondentů Podskalí za místo, kde se jim žije dobře. Tento postoj však neznamena, že by k Podskalí neměli žádné výhrady. Za nejčastější negativa, zmiňovaná téměř každým z dotazovaných patřila špína a psí výkaly na ulicích a velmi problematické parkování. Tyto výtky však velmi často doprovázel komentář, značící vědomí toho, že se nejedná o žádné podskalské specifikum: *„Hodně mi vadí, že musím každé den objíždět blok půl hodiny, než najdu místo na zaparkování. Ale to je asi daň za bydlení blízko centra.“*²⁰⁴ *„Myslím, že odporný jsou ulice zadělaný od psů. Jasně, že to není vina těch psů, ale páníčků, ale je to nechutný. Myslím, že Praha 2 je v tomhle nejhorší, asi ne zrovna podskalská část, ale zdá se mi, že centrum je čistší.“*²⁰⁵ Našly se ale i negativní ohlasy na dotaz, zda je Podskalí pro své obyvatele příjemným bydlištěm: *„Ani ne, je to tu blízko, to je výhoda, ale jinak je to takový utopený místo. Radši bych bydlel někde se zahradou, s výhledem.“*²⁰⁶ Právě touha po bližším kontaktu s přírodou patřila k často zmiňovaným rysům příjemného bydliště. Několik z respondentů, především ti z věkové kategorie nad 50 let, si toto přání plní víkendovými odjezdy na chatu nebo chalupu. Přibližně polovina všech respondentů projevovala v tomto směru určitou nenáročnost, vyjadřovanou výrokem: *„Člověk si zvykne všude. Když tu máte rodinu...“* Pro několik respondentů je příjemné bydliště tvořeno v první řadě jejich samotným bytem, jeho interiérem, zařízeným podle vlastních představ, věcmi, k nimž mají vztah. Tak tomu bylo u dvou respondentů „novousedlíků“²⁰⁷ a jednoho „starousedlíka“²⁰⁸.

Z pohledu svých obyvatel je Podskalí čtvrtí poměrně dobře občansky vybavenou, s dostačující základní nabídkou zboží různého sortimentu. Jak to vyjádřila tříadvacetiletá

²⁰⁴ Respondent E, 53 let, v Podskalí žije 22 let, podnikatel.

²⁰⁵ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

²⁰⁶ Respondent Q, 56 let, v Podskalí žije po celý svůj život.

²⁰⁷ Jednalo se o respondentku X, 29 let, v Podskalí žijící 8 let, pracující jako servírka a o respondentu S, 34 let, v Podskalí žijící 8 let, pracující jako účetní.

²⁰⁸ Jednalo se o respondenta M, 28 let, v Podskalí žije po celý svůj život, student

podskalská rodačka: „*Máme tu všechno na přežití.*“²⁰⁹ V případě nutnosti většího nákupu či speciálních požadavků jezdí řada respondentů do přibližně čtvrt hodiny vzdáleného nákupního centra na Smíchově, chodí do obchodu s potravinami na Palackého náměstí nebo nákupy vyřizují po cestě domů ze zaměstnání. Ti, kteří mají k dispozici automobil, vyřizují rodinný nákup během víkendu v některém ze supermarketů na okraji Prahy. Místní, podskalské obchody uváděli dotazovaní spíše jako řešení pro neplánované nákupy drobností či pro koupi každodenních menších nákupů pečiva, novin a podobně. Více respondentů projevilo nespokojenost s vyššími cenami potravin ve zdejších obchodech, které tak ztěžují život zejména starší generaci, která není natolik mobilní, aby za nákupy jezdila po Praze. V tomto duchu se vyjádřila jedna ze zástupkyň starší generace, respondentka ze skupiny „starousedlíků“: „*Mně většinou nosí nákupy dcera. Já bych to jednak nepobrala a pak ona to nakupuje autem ve větším ve velkoprodejnách, tak to vyjde levněji. Někdy to jsou velký rozdíl, to už pocítíte s mým důchodem.*“²¹⁰

Za hlavní nedostatky života v Podskalí označila naprostá většina množství psích exkrementů na podskalských ulicích. Hygienický stav chodníků, parků a jiných veřejných prostor obecně ve většině případů nevyhovuje nárokům respondentů. Tento stav vnímají jako problematický dotazovaní různých věkových kategorií, spadající do obou skupin respondentů, jako například jednadvacetiletá podskalská rodačka: „*Vadí mi tu psí výkaly, je jich na ulicích hrozně moc, musíte pořád koukat pod nohy. .. Taky špína v okolí celkově, v parku na Palačáku i na Bouračce. To není hezká věc.*“²¹¹ Respondenti - řidiči rovněž velmi často zmiňovali značně problematické parkování v okolí svého bydliště. S velkým množstvím aut souvisí také respondenty uváděné znečištěné ovzduší, které ovšem sami nepovažují za problém, omezující se na oblast Podskalí, ale za téma celé Prahy, potažmo většiny velkých měst.

Za největší přednosti života v Podskalí označovali jeho obyvatelé více či méně stejné rysy, které uváděli v reakci na první otázky, týkající se výjimečných, specifických charakteristik místa svého bydliště.²¹² Nejčastěji se tak objevovala výhodná poloha

---

²⁰⁹ Respondentka N, 23 let, v Podskalí žije po celý svůj život, studentka.

²¹⁰ Respondentka L, 73 let, v Podskalí žije 43 let, v důchodu.

²¹¹ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije po celý svůj život, studentka.

²¹² Analýze těchto otázek se věnuji na s. 37 – 39.

Podskalí blízko centra Prahy, klidný, maloměstský ráz čtvrti, nižší míra anonymity, blízká zeleň, reprezentovaná především vyšehradským areálem, dále přítomnost Vltavy a říčních náplavek.

5.4 Podskalí jako domov

Více než polovina respondentů má v úmyslu bydlet v Podskalí i v příštích letech. Zde lze spatřit dva hlavní zdroje motivace. Jsou jimi především praktičnost bydlení v tomto místě a citový vztah, který je k místu váže. Praktičnost bydlení v Podskalí se kromě výhodné polohy v rámci Prahy a napojení na MHD týká také nízkého, regulovaného nájemného, vztahujícího se na většinu podskalských bytů. Ve smyslu emocionálního vztahu k místu svého bydliště projevovali zejména mladší respondenti menší závislost. Přestože nemají k Podskalí coby bydlišti žádné závažnější výhrady, velká část z nich nutně neplánuje zde založit rodinu a vychovávat děti. Rádi by získali zkušenost z více „adres“, někteří hovořili o touze odstěhovat se na kratší dobu do zahraničí. V tomto smyslu lze říci, že mladší respondenti vnímají okolní svět jako široký prostor, plný nabízejících se možností, které by byla škoda nevyužít. (*„Nejsem si vůbec jistá, jestli chci žít v Praze. Určitě bych pro zkušenost ráda vyzkoušela žít jinde, třeba i v cizině. Každopádně Podskalí mám ráda, vždycky mít budu, právě díky vzpomínkám a vůním a to se nezmění, i když tu nebudu bydlet. Kvůli tomu tu bydlet nemusím. Asi bych v budoucnu chtěla být blíž přírodě, ale nevím, kde konkrétně.“*²¹³) Více respondentů projevovalo přání odstěhovat se do místa s větším podílem zeleně, blíže přírodě, v převážné většině případů toto znamenalo odchod pryč z Prahy. Tito respondenti byli zástupci obou skupin respondentů, napříč věkovými kategoriemi. Jako příklad uveďme výpověď mladého muže, žijícího v Podskalí téměř po celý život, který řekl: *„Obecně bych chtěl z Prahy někam do baráčku se zahradou, ale z pražských čtvrtí bych volil Podskalí.“*²¹⁴

Z výpovědí naprosté většiny respondentů jasně vyplynulo, že místo jejich bydliště je pro ně domovem. Tím se však nestává automaticky, předpokladem je ve většině případů emocionální vazba. Ta se může vztahovat k samotnému místu, kdy se upevňuje prostřednictvím doby zde strávené a vzpomínek, které po tuto dobu vznikaly: *„Domov je tam, kde jsem vyrůstal. Jinde se necítíš doma.“*²¹⁵ Pro řadu respondentů byl velmi důležitým také vztah k lidem, kteří s ním v místě žijí, nejčastěji k rodině: *„Jsem z velké rodiny, jsem zvyklá mít furt někoho kolem sebe. Takže pro mě zatím ještě domov je*

²¹³ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

²¹⁴ Respondent A, 28 let, v Podskalí žije 23 let, ekonom.

*hlavně tam, kde bydlej sourozenci a rodiče.*²¹⁶

Druhým nejčastěji uváděným předpokladem, nutným ke vzniku „pocitu domova“ se na základě výpovědí ukázalo být určité zázemí, usnadňující každodenní život a vytvoření návyků s ním spojených, a to právě v místě bydliště. Konkrétně se jednalo o obchody, kavárny a restaurace, které podskalští obyvatelé navštěvují pravidelně a tedy znají je i jejich personál: *„Někdy o víkendu, v sobotu si jdu do trafiky koupit noviny, zavtipkuju s trafikantem a jdu si číst do jedné kavárny. To je příjemný, takovej ten pocit, že jste stálej zákazník, detaily, jako že ta slečna tam ví, že nechci skořici na cappuccino..“*²¹⁷

Důležitou se jeví být také znalost místa, existence oblíbených „koutů“, kam dotazovaní chodí ve svém volném čase za účelem relaxace, kde se procházejí se svými partnery, hrají si s dětmi a nebo venčí své psí mazlíčky. Za všechny uvedme výrok mladé Podskalačky, který spojuje více zde uvedených charakteristik: *„Domov je pro mě asi v první řadě přímo ten byt, to, že tam mám postel a svoje knížky a věci, že jsem si to zařídila po svém. A taky rodiče momentálně. A pak asi právě to zázemí krámků, kam chodím pro jídlo a pro noviny, někdy si půjčovat filmy, do drogerie a tak.“*²¹⁸ I když právě tato mladá žena uvedla jako jedna z mála oslovených na prvním místě při charakteristice domova vlastní byt. Většina respondentů však při představě domova uvažovala v širších souvislostech a zahrnovala do svého pojetí nejen byt či dům, ve kterém bydlí, ale i blízké okolí, zázemí s důvěrně známou občanskou vybaveností, případně Podskalí jako celek a specifickou pražskou část. Okolí bytu tedy respondentům v naprosté většině případů není lhostejné, ve vnímání místa bydliště coby domova hrají svoji podstatnou roli: *„Určitě je to kolem důležitý, mám tu známý místa, dává to pocit jistoty, určitýho bezpečí.“*²¹⁹

---

²¹⁵ Respondent A, 28 let, v Podskalí žije 23 let, ekonom.

²¹⁶ Respondentka I, 21 let, v Podskalí žije od narození, studentka.

²¹⁷ Respondentka N, 23 let, v Podskalí žije od narození, studentka.

²¹⁸ Respondentka C, 25 let, v Podskalí žije 24 let, studentka.

6. Závěr

Život ve městě má mnoho podob a lze sledovat z různých stránek²²⁰ od demografické struktury městského obyvatelstva až po životní styl městského obyvatelstva jako celku či specifický způsob života jednotlivých městských vrstev nebo čtvrtí.

Z mnohvrstevnaté mozaiky městského života jsem se ve své bakalářské práci soustředila na problematiku vztahu obyvatel k žitému prostoru a lokálnímu společenství. Vycházela jsem z předpokladu, že i v současné společnosti mají sociální instituce typu lokální komunity nadále své místo a že se žitý prostor podílí na formování komplexu každodenních životních aktivit jedince.²²¹ Zároveň jsem vzala v úvahu, že město je „něco víc“ než jen seskupení ulic, budov, dopravních prostředků a lidí, kteří v něm žijí, nýbrž že „město je spíše stav mysli, souhrn zvyků a tradic a názorů a pocitů, které se pojí k těmto zvykům a předávají se touto tradicí. Jinými slovy, město není pouze fyzickým mechanismem a umělou konstrukcí. Je obsaženo v životních procesech lidí, ze kterých se skládá, je produktem lidské povahy“.²²²

Konkrétně jsem se zaměřila na pražskou čtvrť Podskalí a sledovala jsem, jak „Podskaláci“ reflektují svůj žitý prostor a svoje místo v něm. Na základě pozorování a prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se skupinou respondentů z Podskalí jsem se snažila zjistit, co pro ně v současnosti na počátku 21. století Podskalí představuje a co pro ně život v této části Prahy znamená.

Analýzou dat získaných rozhovory jsem dospěla k následujícím závěrům:

- 1) Obyvatelé Podskalí jsou si více či méně vědomi toho, že bydlí v části Prahy, která vyniká bohatou minulostí a v dřívějších dobách měla v rámci Prahy poněkud odlišné postavení. Tento fakt je jim většinou důvodem k hrdosti, váží si historie

---

²¹⁹ Respondentka N, 23 let, v Podskalí žije po celý svůj život, studentka.

²²⁰ Specifická sociologická disciplína – sociologie města se zaměřuje na čtyři stránky městského života: *-hmotnou a morfologickou* (budovy, sítě, lidé a jejich pohyb), *-funkční institucionální* (aktivity hospodářské, sociální, politické, instituce), *-sociální a psychickou* (sociální vztahy, způsob života), *-sémiotickou* (soustava znaků, vyjadřujících kulturní obsahy) Srv. *Velký sociologický slovník*. Univerzita Karlova. Praha: Karolinum 1996.

²²¹ Srv. Pargač, Jan; Tomandl, Miloš. *Žitý prostor a jeho subjektivizace u nositelů lokálního a regionálního vědomí*. Studia ethnographica X. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica 3/1997. Praha: Karolinum 2000. s.57.

²²² Musil, J. *Sociologie soudobého města*. Praha: 1967, s.14 - 15

místa svého bydliště. Jistou jedinečnost zde nalézají i v dnešní době. Ta se však již neprojevuje specifickým dialektem, povahou či sociálním zařazením obyvatel. Představuje ji především poklidný, místy až maloměstský ráz čtvrti, spojený s menší anonymitou, přítomností malých obchodů a „domácích“ restauračních podniků i minimální stavební ruch v místě. Tyto okolnosti přispívají k navázání citové vazby k místu.

Respondenti, kteří zde nestrávili své dětství a žijí zde po kratší dobu, nejsou s Podskalím spojeni vzpomínkami, které v určitém smyslu mohou představovat také jakousi zátěž. Vztah respondentů „novousedlíků“ se tedy utvářel „na zelené louce“, nezatížen citovými vazbami a vzpomínkami na to, jaké to tu bylo kdysi. Přesto, či možná právě proto, že si místo svého bydliště sami zvolili, si i tito lidé vytvořili k Podskalí svůj vztah. Ten je charakteristický menší intenzitou, menší mírou závislosti a lpění na současném bydlišti. O místo, jeho minulost i současnost se ovšem ve většině případů zajímají, i když tento zájem zatím nenabývá aktivní, veřejně angažované podoby.

- 2) Podskalí je charakteristické svojí nevelkou rozlohou, množstvím aktivit a společenských akcí, které se zde nabízejí, je i tímto značně omezené. Jak vyplynulo z výpovědí respondentů, zájem o dění v místě svého bydliště mají, pohybuje se však spíše v rovině hypotetické, nejedná se většinou o přímou účast. Jako důvod uvádějí současný překotný životní styl, v němž zaměstnání klade velké nároky na čas a energii jednotlivců. Volný čas, především víkendy, pak řada lidí tráví nejen mimo Podskalí, ale zcela mimo Prahu. Odjíždějí na své chaty a chalupy, aby tak uspokojili svoji touhu po přírodě, kterou ve svém bydlišti a ve městě vůbec postrádají. Fenomén chataření a chalupaření se týká především starší generace a zahrnuje obě skupiny respondentů, „starousedlíky“ i „novousedlíky“.

Občanské aktivity, které se v Podskalí odehrávají, se týkají především užší skupiny obyvatel. Spolková činnost, především respondentům známé aktivity spolku *Vltavan Praha* se respondentům jeví jako zajímavá atrakce, zde však jejich zřejmý zájem o ni končí. Za významnou považují existenci občanského

sdružení *Přátelé starého Podskalí*, které je dokladem aktivního přístupu a nezištné angažovanosti skupiny obyvatel Podskalí ve prospěch jejich bydliště.

- 3) Obyvatelé dnešního Podskalí jsou v naprosté většině rádi, že bydlí právě zde. Mají zde svá oblíbená místa, kam rádi chodí ve volném čase. Přesto však vnímají i negativní stránky života v Podskalí, které však nejsou omezeny pouze na oblast Podskalí, ale jedná se o problémy, příznačné obecně pro velkoměstský život, jakými jsou znečištěný vzduch, špína ve veřejných prostorech, problematické parkování. Ideální místo k životu je v představách těch, s nimiž jsem hovořila spíše místem nereálným, čehož si oni sami jsou vědomi. Takové místo by mělo být dostupné centru města, s dostatečnou občanskou vybaveností - potud kritéria Podskalí dle jejich názorů splňuje. Zároveň by však ideální bydliště mělo poskytovat dostatečné množství zelených ploch, ne v podobě městských parků, ale volné přírody. Podobně se objevovala představa vysněného rodinného domku se zahradou, dostupného MHD či autem do několika minut.

Souhrnem považují Podskalí jeho obyvatelé za místo, příjemné k životu jednotlivce i rodiny. Vyzdvihovali nejenom praktické stránky bydlení, jakými je napojení na MHD, přítomnost či snadná dostupnost obchodů se zbožím denní potřeby, ale všímali si také estetické stránky života v Podskalí. Zejména ve srovnání s životem na sídlišti vynikl v jejich projevu v kontrastu k anonymnímu, masovému bydlení půvab života v malé pražské části, obklopené řekou i blízkou dominantou Vyšehradského areálu.

- 4) Naprostá většina respondentů vnímá Podskalí jako svůj domov. Jako takový pro ně není přechodným místem pobytu, ale naopak místem, které důvěrně znají nebo se snaží ho poznat, cítí se zde bezpečně a pohodlně. V tomto směru jsem nezaznamenala výraznější rozdíly ve vnímání Podskalí coby domova mezi oběma skupinami respondentů. Rozdílným se jeví spíše přístup mladší a starší

generace.²²³ Mladí lidé (obvykle studenti, žijící dosud ve společné domácnosti s rodiči) také projevovali k místu svého bydliště citovou vazbu, zároveň pro ně však byla typická menší závislost na vlastním bydlišti. Představa stěhování pro ně sice na jedné straně znamená odchod z oblíbeného místa, spojeného se vzpomínkami na dětství, na straně druhé jsou však otevření novým zkušenostem a pracovním či studijním nabídkám.

Pouze pro malou část z nich, a to pro jednotlivce ze skupiny „novousedlíků“ je pojem domov roven primárně jejich vlastnímu bytu, jehož okolí pak pro ně hraje menší roli. Význam mu přiřkládají spíše z estetického hlediska, hlubší zájem o něj však neprojevují. Jejich život se odehrává u nich „doma“, tedy v jejich bytě, z něhož pak odcházejí za svými aktivitami „do Prahy“.

Identifikace jednotlivce s žitým prostorem a reflexe vztahu k tomuto prostoru představuje bezpochyby složitý proces, v němž se setkává řada více či méně podstatných faktorů. Významnou roli hrají nejen jednotlivci, kteří v určitém místě bydlí, tedy nositelé lokálního vědomí, ale i lokalita sama, především pak její historicko-kulturní či přírodní atraktivita a jedinečnost místa, jeho atmosféra, jeho *genus loci*. Z rozhovorů, které jsem vedla s téměř třemi desítkami podskalských obyvatel tato skutečnost vyplývá jednoznačně.

---

²²³ Toto zjištění se poněkud liší od závěrů, k nimž dospěla ve své práci M. Myslivcová, analyzující fenomén domova u vysídlelců z jihočeské obce Křtěnov. Domnívá se, že „prožitky lokální identity přímo nesouvisejí s věkem

Seznam literatury

- Bauman, Zygmunt.
Individualizovaná společnost. Praha: Mladá fronta 2004
- Borská, Ilona.
Praha má tajemná. Praha: Motto 2005.
- Cibula, Václav.
Pražské pověsti. Praha: Orbis, edice Pragensia 1977.
- Copans, Jean.
Základy antropologie a etnologie. Praha: Portál 2001.
- Darulová, Jolana.
Mesto – priestor etnologických výskumov, na príklade Banskej Bystrice. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela 2002.
- Durynek, A.; Komárková, R.; Kašparová, E.
Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press 2001.
- Frolec, Václav.
Město, prostor, lidé, slavnosti. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum 1990.
- Hendl, Jan.
Úvod do kvalitativního výzkumu. Praha: Karolinum 1999.
- Jungmann, Jan.
Zaniklé Podskalí – Vory a lodě na Vltavě. Praha: Muzeum hlavního města Prahy 2005.
- Kniha o Praze 2. Praha: MILPO 1996.
- Kořistová, Lucie.
Spolek, který odolal i komunistům. Mf DNES, 2006, 12.6., s.D7.
- Laštovka, M.; Laštovková, B.; Rataj, T.; Ratajová, J.; Třikač, J.
Pražské spolky: soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990. Praha: Skriptorium, edice Documenta Pragensia Monographia.
- Lorenc V.
Nové město pražské. Urbanistická monografie. Praha: SNTL 1973.

---

informátorů.“ Srv.: Myslivcová, M. „Co je to domov?“ K analýze fenoménu domova u tří generací vysídlelců z obce Křtěnov u jaderné elektrárny Temelín. Praha: FHS UK 2005.

- Musil, Jan.
Sociologie soudobého města. Praha: Svoboda 1967.
- Myslivcová, Magdalena. „Co je to domov?“ K analýze fenoménu domova u tří generací vysídlenců z obce Křtěnov u jaderné elektrárny Temelín.
Bakalářská práce. Praha: FHS UK 2005.
- Neruda, Jan.
Něco z pražské češtiny. Studie krátké a kratší. Praha: 1894.
- Osbornová, Jana.
Pražské Podskalí 20. století. Praha: Schola Ludus – Pragensia 2004.
- Pargač, Jan; Tomandl, Miloš.
Žitý prostor a jeho subjektivizace u nositelů lokálního a regionálního vědomí. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et Historica 3/1997. Studia ethnographica X.
Praha: Karolinum 2000, s.57 – 69.
- Poche, E; Janáček, J.
Prahou krok za krokem. Praha: Orbis 1963.
- Pražské slavnosti a velké výstavy. Praha: Documenta pragensia 1995.
- Slavnosti v moderní společnosti. Sborník příspěvků z XI. Strážnického symposia.
Strážnice: 1991.
- Soukupová, Olga.
Žižkov očima dvou generací. Bakalářská práce. Praha: FHS UK 2006.
- Stará dělnická Praha. Život a kultura pražských dělníků 1848 – 1939. Praha:
Academia 1981.
- Šancová, Radka.
Vztah obyvatel pražské městské části Újezda nad Lesy k žitému prostoru.
Bakalářská práce. Praha: FHS UK 2005.
- Štech, Václav Vilém; Wirth, Zdeněk; Vojtíšek, Václav.
Zmizelá Praha I. Staré a Nové město s Podskalím. Praha: Paseka 2002.
- Zich, František.
Úvod do sociologického výzkumu. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2004

Webové stránky

- www.citace.com
- www.zastarouprahu.cz/kauzy/podskali/podskali2.htm
- www.pis.cz
- www.vltavan-praha.cz
- www.svatobor.cz
- www.muzeumprahy.cz/texty/index.php
- www.vltava.logout.cz/zt-podskal.html
- www.praha-vysehrad.cz
- www.svatojanske-proudy.cz
- www.pragensia.tiscali.cz

Přílohy

Číslo 1	Charakteristika respondentů	1
Číslo 2	Seznam otázek	2
Číslo 3	Obr. 1 „Horní“ a „Dolní“ Podskalí – mapa	4
	Obr. 2 Podskalí v současnosti – mapa	5
Číslo 4	Obr. 1 Hořejší konec Podskalí s vltavskými břehy kolem r. 1900	6
	<i>Foto J. Kříženecký. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek Z. Zmizelá Praha I, Staré a Nové Město s Podskalím. Praha: Paseka 2002, č. 102</i>	
	Obr. 2 Bývalá celnice Na Výtoni, r.1910	6
	<i>Foto J. Kříženecký. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek Z. Zmizelá Praha I, Staré a Nové Město s Podskalím. Praha: Paseka 2002, č.112</i>	
	Obr. 3 Horní Podskalí po vystavění nábřeží, r. 1910	7
	<i>Foto J. Kříženecký, archiv Muzea zaniklého Podskalí</i>	
	Obr. 4 Dolejší zbytek Podskalí pod Slovany, r. 1910	8
	<i>Foto J. Kříženecký. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek Z. Zmizelá Praha I, Staré a Nové Město s Podskalím. Praha: Paseka 2002, č.101</i>	
	Obr. 5 Podskalská radnice, r. 1910	8
	<i>Foto J.Kříženecký. Štech, V.V.; Wirth, Z.; Vojtíšek Z. Zmizelá Praha I, Staré a Nové Město s Podskalím. Praha: Paseka 2002, č.124</i>	
	Obr. 6 Demolice v Podskalské třídě, r. 1908.....	9
	<i>Foto archiv Muzea zaniklého Podskalí.</i>	
Číslo 5	Obr.1 Pamětní kámen v parku na Výtoni	10
	<i>Foto Z.Zděnková, 2006</i>	
Číslo 6	Pozvánka na oslavy 135. výročí vzniku spolku Vltavan	11
Číslo 7	Oslavy 135. výročí vzniku spolku Vltavan <i>Foto Z.Zděnková, 2006</i>	
	Obr. 1 - 2 Setkání účastníků u budovy bývalé podskalské celnice	11
	Obr. 3 - 6 „Bratři“ a „sestry“ Vltavané a jejich přátelé	13
	Obr. 7 – 8 Uvítání zástupců mimopražských spolků Vltavan	15
	Obr. 9 – 10 Slavnostní průvod vyšel od muzea na Výtoni směrem ke Karlovu náměstí, přes Vyšehradskou třídu, v čele veden policisty na koních.	16
Číslo 8	Kopie titulních stran Nezávislého občasníku Oko Prahy 2	17
	<i>zdroj: sdružení Přátelé starého Podskalí</i>	
Číslo 9	Obr. 1 – 3 Vyšehrad – „Návštěva Karla IV. a jeho družiny“	18
	<i>foto Z.Zděnková, 2006</i>	

Číslo 10	Obr. 1 Zítkovy sady u Palackého náměstí. Uprostřed obelisk památníku, věnovaného vojákům z 1. sv. v., vlevo věže Emauzského kláštera.....20 Foto Z.Zděnková, 2007 Obr. 2 Budovy Ministerstva zdravotnictví za sochou Fr. Palackého na Palackém náměstí .....20 Foto Z. Zděnková, 2007
Číslo 11	Obr. 1 Plovárna „Špačkárna“ u vltavského nábřeží v Podskalí..... 21 <i>Foto D.Hochová. Osbornová, J. Pražské Podskalí dvacátého století. Praha: Schola Ludus – Pragensia, 2004, s.65.</i>
Číslo 12	Obr. 1 Podskalské Rašínovo nábřeží při pohledu z Palackého mostu směrem k Vyšehradu ..... 22 <i>Foto Z.Zděnková, 2007</i> Obr. 2 Podskalská náplavka s pohledem na Palackého most ..... 22 <i>Foto Z.Zděnková, 2007</i>
Číslo 13	Přepis rozhovoru s respondentkou C – skupina „starousedlíků“ 23
Číslo 14	Přepis rozhovoru s respondentkou T – skupina „novousedlíků“ 27